

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS



2015 METŲ BALANDŽIO MĖNESIO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir pilnus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS	3
ATPK 124² straipsnio 1 dalies taikymas	3
<i>Dėl administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo ribų</i>	3
ATPK 242 straipsnio taikymas	3
<i>Dėl aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno teisės ir pareigos pradėti administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną</i>	3
ATPK 272 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl administracinėn atsakomybėn patraukto asmens teisės į gynybą pažeidimo</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 63 straipsnio 10 dalies taikymas	5
<i>Dėl nusikalstamų veikų padarymo veikiant vieninga tyčia tęstiniu būdu</i>	5
BK 72 straipsnio 2 dalies, 199 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl nepagrįsto pinigų konfiskavimo</i>	6
BK 182 straipsnio 2 dalies, 220 straipsnio 1 dalies taikymas	7
<i>Dėl turtinių ir finansinių nusikalstamų veikų atskyrimo</i>	7
BK 204 straipsnio 2 dalies taikymas	7
<i>Dėl subjektyvaus požymio (tyčinės kaltės) nustatymo</i>	7
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymas	8
<i>Dėl bylų nagrinėjančio teisėjo nešališkumo nustatymo, kai šis teisėjas, ikiteisminio tyrimo stadijoje, yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų</i>	8
III. CIVILINĖS BYLOS	9
Bendrosios nuostatos	9
<i>Dėl žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia dėl suklydimo</i>	9
Asmenys	10
<i>Dėl prekybos agento teisės į atlyginimą, pasibaigus tarpininkavimo santykiams</i>	10
<i>Dėl bendrovės vadovo atsakomybės už bendrovei padarytą žalą</i>	10
Šeimos teisė	11
<i>Dėl tėvų pareigos teikti vaikui išlaikymą įgyvendinimo, kai vaiko gyvenamoji vieta nustatyta su vienu iš tėvų, gyvenančiu užsienio valstybėje, kurioje vaikui išlaikyti reikia daugiau lėšų nei Lietuvoje</i>	11
Daiktinė teisė	12
<i>Dėl kompensacijos už naudojimąsi žemės sklypu įstatymo pagrindu nustatytu servitutu</i>	12
<i>Dėl servituto nustatymo teismo sprendimu sąlygų</i>	12
Civilinė atsakomybė	13
<i>Dėl civilinės atsakomybės už netinkamai atliktus kadastrinių matavimų darbus sąlygų</i>	13
Sutarčių teisė	14
<i>Dėl finansinių priemonių atpirkimo sandorių (REPO) pripažinimo niekiniais ir negaliojančiais bei dėl finansų tarpininko pareigų, įtvirtintų Finansinių priemonių rinkų įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje, vykdymo</i>	14
<i>Dėl atsakovo gynimosi būdų, kai sutartį nutraukusi šalis reikalauja taikyti sutarties nutraukimo teisinius padarinius, o atsakovas nesutinka su jais; dėl šalių sudarytų saulės jėgainių įrengimo sutarčių pažeidimo, laiku negaunant leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, ir atsakovo teisės į išlaidų, patirtų vykdant sutartis, atlyginimą</i>	15
<i>Dėl šalių sutartinių teisinių santykių kvalifikavimo ir sutartinės atsakomybės</i>	16
<i>Dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo vartojimo sutartimi</i>	16
<i>Dėl Koncesijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalies aiškinimo ir taikymo</i>	17
<i>Dėl savivaldybės pareigos užtikrinti geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą ir kitiems asmenims priklausančių inžinerinių tinklų naudojimo ar perėmimo sąlygų</i>	18
<i>Dėl finansų maklerio įmonės kliento lėšoms, kurias finansų maklerio įmonė patikėjimo teise laiko banko sąskaitose, (ne)taikymo CK 6.56 straipsnio 8 dalyje nustatytos apsaugos banko bankroto atveju</i>	19
<i>Dėl karšto vandens tiekėjo ir vartotojo teisių, pareigų ir atsakomybės ribų</i>	20
Civilinio proceso teisė	22
<i>Dėl kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje priimto teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje</i>	22
<i>Dėl papildomo teismo sprendimo priėmimo dėl šalies turėtų bylinėjimosi išlaidų priteisimo</i>	24
<i>Dėl fizinio asmens atstovavimo civiliniame procese pagal pavedimą ir atstovavimo išlaidų priteisimo</i>	24

<i>Dėl galimybės kasacine tvarka skųsti apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvus</i>	25
<i>Dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo byloje dėl reikalavimų, atsirandančių iš vartojimo teisinių santykių</i>	25
Darbo teisė	26
<i>Dėl kolektyvinės sutarties galiojimo ir vykdymo, kolektyvinio darbo ginčo ir darbuotojo teisės inicijuoti individualaus darbo ginčo nagrinėjimą</i>	26
<i>Dėl priteistinos kompensacijos už priverstinės pravaikštos laiką dydžio, neturtinės žalos dydžio ir procesinių palūkanų darbo byloje (ne)priteisimo</i>	27
<i>Dėl DK 141 straipsnio 3 dalies taikymo, kai darbo sutartis nutraukiama teismo sprendimu nuo jo įsiteisėjimo dienos</i>	28
Bankroto teisė	29
<i>Dėl bankrutuojančio fizinio asmens mokumo atkūrimo plano vykdymo santykyje su teise į privataus gyvenimo apsaugą</i>	29
<i>Dėl atsisakymo iškelti bankroto bylą fiziniam asmeniui</i>	29
Intelektinė nuosavybė	30
<i>Dėl spalvų (spalvų derinio) registravimo kaip prekių ženklo</i>	30

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 124² straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo ribų

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje pareiškėjas teigė, kad apeliacinės instancijos teismas peržengė administracinio teisės pažeidimo protokole suformuluotu kaltinimu apibrėžtas administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo ribas ir nepagrįstai nutraukė A. S. administracinio teisės pažeidimo bylą pagal ATPK 124² straipsnio 1 dalį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad negalima teigti, jog apeliacinės instancijos teismas peržengė minėtas ribas, nes savo nutarime nurodė, kad bylos duomenys nepatvirtina, jog A. S. ta pačia kryptimi priešais jį važiuojančio automobilio lenkimą iš dešinės (KET 131 punkto pažeidimas) atliko dėl chuliganiškų paskatų. Iš nutarimo turinio matyti, kad nors ir naudodamas netinkamus terminus – ATPK 124² straipsnio 1 dalyje aprašytas pavojingas, o ne chuliganiškas vairavimas – teismas aiškiai nurodė, jog byloje nėra duomenų, kurie neabejotinai rodytų, kad A. S., lenkdamas automobilį iš dešinės, tyčia siekė sukelti pavojingą situaciją, t. y. priversti kitus eismo dalyvius staigiai keisti judėjimo greitį, kryptį arba imtis kitokių veiksmų savo ar kitų žmonių saugumui užtikrinti, ir kad tokia situacija buvo sukelta. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad esminis bylos nutraukimo motyvas buvo tas, jog išanalizavus byloje esančius įrodymus, negalima daryti neabejotinos išvados, kad A. S. suvokė, jog daro teisės pažeidimą, tokie jo veiksmai sukels neigiamas pasekmes ir to siekia, t. y. kad jo veikoje buvo tiesioginė tyčia. Taigi, įvertinęs bylos aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad A. S. veikoje nėra vieno pagrindinių administracinio teisės pažeidimo sudėties požymio – tiesioginės tyčios. Teisėjų kolegija sprendė, kad apeliacinės instancijos teismas jokių naujų pažeidimo padarymo aplinkybių nenustatė ir teisinės veikos kvalifikacijos nekeitė, todėl neperžengė administracinio teisės pažeidimo protokole apibrėžtų administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo ribų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 28 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-40-976/2015

ATPK 242 straipsnio taikymas

Dėl aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno teisės ir pareigos pradėti administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną

Apžvelgiamoje byloje Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento Palangos miesto agentūros vyresnioji valstybinės aplinkos apsaugos inspektorė atliko neplaninį K. G. prekybos įmonės patikrinimą dėl galbūt neteisėto žemės gelmių išteklių naudojimo ir 2014 m. sausio 24 d. surašė patikrinimo aktą, kuriame nurodė, kad K. G. prekybos įmonė neteisėtai (neturėdama Lietuvos geologijos tarnybos išduoto leidimo mineralinio vandens gavybai) per 2013 m. iš mineralinio vandens žvalgybos gręžinio išgavo ir ūkinėje komercinėje veikloje sunaudojo 3078 kubinių metrų nustatyta tvarka neištirtų ir Lietuvos geologijos tarnybos neaprečiuotų mineralinio vandens išteklių, nedeklaravo ir nesumokėjo mokesčių už išgautus mineralinio vandens išteklius. Patikrinimo išvadose nurodyta, jog padarytas administracinis teisės pažeidimas, numatytas ATPK 57 straipsnio 1 dalyje, ir už be leidimo išgautą mineralinio vandens kiekį apskaičiuota mokėtina didesnio tarifo mokesčio suma. Vadovaujantis šiuo patikrinimo aktu, 2014 m. vasario 11 d. K. G. buvo surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento Palangos miesto agentūros 2014 m. vasario 26 d. nutarimu jis pagal ATPK 57 straipsnio 1 dalį buvo nubaustas 1250 Lt (362 Eur) bauda. Apeliacinės instancijos teismas, panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį palikti galioti minėtą nutarimą ir nutraukė administracinio teisės pažeidimo bylą K. G. nurodydamas, kad nebuvo teisinio pagrindo vadovautis 2014 m. sausio 24 d. patikrinimo aktu, nes jis nebuvo patvirtintas Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento sprendimu ir iš esmės negaliojo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas administracinę atsakomybę patraukto asmens apeliacinį skundą ir pasisakydamas dėl aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnės 2014 m. sausio 24 d. surašyto patikrinimo akto galiojimo, padarė neteisingas išvadas dėl tokio akto reikšmės administracinio teisės pažeidimo bylos tyrimui ir nagrinėjimui. Teisėjų kolegija pabrėžė, kad teismų praktikoje laikomasi nuostatos, jog administracinių teisės pažeidimų bylų teiseną prasideda nuo to momento, kai pareigūnai, turintys įgaliojimus surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolus, gauna informaciją apie, tikėtina, padarytą pažeidimą; bylos tyrimo pradėjimo vada yra informacija apie padarytą administracinės teisės pažeidimą. Tokia vada pradėti tyrimą gali būti kompetentingo pareigūno tiesioginis administracinės teisės pažeidimo fakto nustatymas. Pasak teisėjų kolegijos, nagrinėjamu atveju pareigūnė patikrinimo akte nurodė, kad ji nustatė, jog yra padarytas administracinės teisės pažeidimas, taip pat apskaičiavo mokesčio sumą už be leidimo išgautą mineralinio vandens kiekį. Teisėjų kolegija išaiškino, kad pareigūnės patikrinimo akte yra nurodytos faktinės aplinkybės bei teisės aktų pažeidimai, kurių pagrindu galimos dvi skirtingo pobūdžio pasekmės: 1) nustatomi administracinio teisės pažeidimo požymiai, 2) nustatomas galimas pažeidimas mokesčių administravimo srityje. Teisėjų kolegija nurodė, kad patikrinimo aktas asmeniui teises ir pareigas mokesčių administravimo srityje sukelia tik tada, kai yra nustatyta tvarka ir forma patvirtinamas, todėl nepatvirtintas patikrinimo aktas nesukelia teisinių pasekmių viešojo administravimo procedūroje, tačiau jis nėra negaliojantis ir administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos procese. Tam, kad būtų pradėta administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną, tokio patikrinimo akto tvirtinimas nėra būtinas. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktai įpareigoja aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnus nustatčius administracinius teisės pažeidimus imtis visų priemonių, kad pažeidimai būtų išaiškinti ir nustatyti pažeidėjai patraukti administracinę atsakomybę. ATPK 242 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatyta, jog kodekso 57 straipsnyje numatytus administracinius teisės pažeidimus nagrinėja vyriausieji ir vyresnieji valstybiniai aplinkos apsaugos inspektoriai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad aplinkos apsaugos valstybinė kontrolė grindžiama ir sprendimų priėmimo savarankiškumo bei pareigūnų asmeninės atsakomybės už priimtus sprendimus principu (Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo 4 straipsnio 4 punktas), o tai reiškia, jog aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai sprendimus pagal savo kompetenciją priima savarankiškai ir asmeniškai už juos atsako. Dėl to teisėjų kolegija konstatavo,

kad, atlikusi administracinę atsakomybę patraukto asmens įmonės veiklos patikrinimą bei nustačiusi administracinio teisės pažeidimo, numatyto ATPK 57 straipsnio 1 dalyje, požymius, tai užfiksavusi patikrinimo akte, vyresnioji valstybinės aplinkos apsaugos inspektorė, veikdama pagal savo kompetenciją, turėjo teisę ir pareigą pradėti administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 14 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-33-648/2015

ATPK 272 straipsnio taikymas

Dėl administracinę atsakomybę patraukto asmens teisės į gynybą pažeidimo

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad, teismas, tinkamai informuodamas administracinę atsakomybę patrauktą asmenį apie institucijos skundo dėl pareigūno priimto nutarimo nagrinėjimą apylinkės teisme, bet neišsiųsdamas jam šio skundo, suvaržė administracinę atsakomybę patraukto asmens teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas, ir gintis nuo pareikšto kaltinimo, juolab kad skundas buvo paduotas remiantis šio asmens padėtį bloginančiais pagrindais. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad apylinkės teismas, panaikindamas pareigūno nutarimą ir priimdamas naują nutarimą, administracinę atsakomybę patraukto asmens atsakomybės klausimą išsprendė iš esmės ištyręs liudytojų – policijos pareigūnų – teisme duotus parodymus, jų tarnybinius pranešimus, administracinio teisės pažeidimo protokolą bei byloje esančius administracinę atsakomybę patraukto asmens rašytinius paaiškinimus. Policijos pareigūnai laikytini kaltinimo liudytojais, todėl, nesudarius administracinę atsakomybę patrauktam asmeniui sąlygų užduoti jiems klausimus, ginčyti įrodymus, kuriais remiantis buvo daromos išvados dėl šio asmens kaltės padarius sunkesnę administracinę teisės pažeidimą nei jis buvo nubaustas skundžiamu nutarimu, taip pat buvo iš esmės suvaržytos administracinę atsakomybę patraukto asmens teisės. Teisėjų kolegija nurodė, kad ATPK 124² straipsnio 2 dalyje numatyta sankcija ir pagal šį straipsnį paskirta nuobauda (318 Eur bauda su teisės vairuoti transporto priemonės atėmimu vieneriems metams) baudos dydžiu prilygsta sankcijoms, kurios skiriamos už BK numatytus baudžiamuosius nusižengimus. Toks įstatyme numatytas sankcijos griežtumas kelia teismui aukštus reikalavimus ne tik vertinant byloje surinktus įrodymus, bet ir užtikrinant asmenų procesines teises. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad nagrinėjant administracinių teisės pažeidimų bylas teismas privalo tiesiogiai ištirti bylos įrodymus (to reikalauja tiesioginio nagrinėjimo teisme principas). Tuo tarpu nagrinėjamoje byloje apylinkės teismas vertino tik byloje esančius administracinę atsakomybę patraukto asmens rašytinius paaiškinimus, kurie negali būti prilyginami teisme duotiems parodymams. Apeliacinės instancijos teismas apylinkės teismo padarytų proceso teisės pažeidimų neištaisė, t. y. nesuteikė administracinę atsakomybę patrauktam asmeniui teisės duoti paaiškinimus, pateikti įrodymus, pareikšti prašymus, užduoti kaltinimo liudytojams klausimus ir pan. (ATPK 272 straipsnio 1 dalis), todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 7 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-31-303/2015

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 63 straipsnio 10 dalies taikymas

Dėl nusikalstamų veikų padarymo veikiant vieninga tyčia tęstiniu būdu

Šioje baudžiamojoje byloje kasatorius (nepilnametės nuteistosios gynėjas) ginčijo nuteistosios keturių veikų kvalifikavimo kaip savarankiškų pagal BK 235 straipsnio 1 dalį pagrįstumą, teigdamas, kad jos padarytos veikiant vieninga tyčia tęstiniu būdu. BK 63 straipsnio 10 dalyje nustatyta, jog nelaikoma, kad asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, jeigu jis padarė tęstinę nusikalstamą veiką. Baudžiamajame kodekse tęstinės nusikalstamos veikos sąvokos išaiškinimo nėra, todėl didelę svarbą įgauna įstatymo aiškinimas, atskleidžiantis tęstinės nusikalstamos veikos esmę, atkreipiantis dėmesį į tuos kriterijus, pagal kuriuos įmanoma atskirti pavienę tęstinę nusikalstamą veiką nuo realios nusikalstamų veikų sutapties, ir taikymas teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad nuteistosios nusikalstamų veiksmų motyvas, kad pirmuoju atveju ji siekė padėti draugei, o kitais – priversti savo tėvus atsiimti pareiškimą apie nusikalstamą veiką, nepatvirtina, kad visais atvejais ji veikė turėdama vieningą tyčią. Tais atvejais, kai tyčia padaryti kitą nusikalstamą veiką kyla jau po pirmosios veikos, šios veikos paprastai kvalifikuojamos kaip pakartotinės. Teisėjų kolegija konstatavo, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes negalima daryti išvados, kad, duodama melagingus parodymus pirmame ikiteisminiame tyrime dėl plėšimo, nuteistoji turėjo susiformavusį (pradinį) sumanymą dėl kitų savo nusikalstamų veiksmų (grasinamų žinučių siuntimo į savo ir mamos mobiliuosius telefonus, pranešimo apie pagrobimą ir kt.), todėl žemesnės instancijos teismų padarytos išvados, kad nuteistosios padarytų nusikalstamų veikų nejungė vieningas sumanymas, yra pagrįstos ir teisingos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-693/2015

BK 72 straipsnio 2 dalies, 199 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl nepagrįsto pinigų konfiskavimo

Šioje baudžiamojoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad konfiskavimas, taikomas už pareigos deklaruoti grynuosius pinigus muitinės pareigūnams neįvykdymą, yra bendros kontrolės sistemos, sukurtos siekiant kovoti su sunkiomis finansinėmis nusikalstamomis veikomis, dalis. Konfiskavimas kaip priemonė atitinka bendrąjį visuomenės interesą, tačiau nagrinėjamoje byloje nuteistajai taikyta baudžiamojo poveikio priemonė – visų jos gabentų pinigų konfiskavimas – pagal byloje nustatytas aplinkybes yra neproporcinga (neadekvati) jos padarytam teisės pažeidimui, paskirta neatsižvelgiant į EŽTT formuojamą praktiką tokios kategorijos bylose ir nenurodant aiškių argumentų, kurie pateisintų tokių griežtų turtinio pobūdžio priemonių paskyrimą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nėra nustatyta, jog nuteistosios per valstybės sieną gabenti pinigai buvo neteisėtos kilmės, t. y. kad jie buvo kaip pajamos iš kokios nors nusikalstamos veikos ar gautos neteisėtai. Byloje nenustatyta, kad pinigai, jų nedeklaruojant, buvo gabenami turint tikslą juos panaudoti pagal neteisėtą jų panaudojimo paskirtį ar siekiant juos nuslėpti. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pinigų suma, kuri gali būti teisėtai gabenama per Lietuvos Respublikos sieną, nėra ribojama; pinigų gabenimo per valstybės sieną atveju nereikia mokėti jokių mokesčių – pinigų tereikia deklaruoti, jei jų suma viršija 10 000 Eur. Vadinasi, valstybė dėl nuteistosios padaryto teisės pažeidimo nepatyrė ir negalėjo patirti finansinės žalos. Nuteistoji anksčiau nebuvo teista, ją neigiamai apibūdinančių duomenų byloje nėra, didžioji jos gabentų pinigų dalis priklausė įmonei (t. y. trečiajam asmeniui), kuri nebuvo kaltinama ar įtariama nesąžiningumu, vykdomo verslo neteisėtumu ar siekiu nuslėpti įvežtus pinigus. Konfiskuota pinigų suma yra reikšminga nuteistajai, nes tai buvo jos sąžiningai uždirbtos ir sutaupytos santaupos, įmonės prarasti pinigai, vertinami kaip jos skola įmonei, kurios išieškojimo ar padengimo galimybės, atsižvelgiant į nukentėjusiosios turtinę padėtį, akivaizdžiai ribotos. Vienintelė nuteistosios padaryta neteisėta veika – per valstybės sieną gabentų pinigų deklaracijos nepateikimas muitinės pareigūnams, t. y. jų nedeklaravimas. EŽTT praktikoje akcentuojama, kad nuosavybės teisių apribojimas, atsižvelgiant į byloje nustatytas aplinkybes, turi atitikti padaryto pažeidimo, t. y. deklaravimo reikalavimo nesilaikymo, sunkumą, o ne kokio nors pažeidimo, kuris yra preziumuojamas (pvz., toks, kaip

pinigų plovimas, mokesčių vengimas), tačiau realiai nebuvo nustatytas, sunkumą. Teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistajai paskirta bausmė (9 412 Eur bauda) yra pakankamai efektyvi ir baudžianti, todėl papildoma poveikio priemonė – nedeklaruotų pinigų konfiskavimas, buvo neproporcinga ir sukėlė jai pernelyg didelę finansinę naštą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-130-699/2015

BK 182 straipsnio 2 dalies, 220 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl turtinių ir finansinių nusikalstamų veikų atskyrimo

Šioje baudžiamojoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad nusikalstamos veikos finansų sistemai (BK XXXII skyrius) pirmiausia identifikuojamos pagal jų priešingumą pinigų ir vertybinių popierių apyvartos saugumui, taip pat valstybės fondų (biudžetų) formavimo bei naudojimo tvarkai. Teisingas mokesčių ir valstybinio socialinio draudimo įmokų apskaičiavimas ir mokėjimas – būtina valstybės biudžeto surinkimo sąlyga, todėl tokio pobūdžio mokestiniai pažeidimai pirmiausia laikytini priešingais būtent finansų sistemai. Nusikalstamų veikų, susijusių su mokesčių apskaitos bei mokėjimų pažeidimais, sistema išdėstyta BK XXXII skyriuje, ir tai lemia išvadą, kad tokių veikų dirbtinis kvalifikavimas pagal turtinių nusikalstamų veikų normas (iš esmės vien dėl jų griežtesnio pobūdžio) neatitinka baudžiamojo įstatymo tikslų. Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamu atveju bylos aplinkybės nepatvirtina, kad nuteistojo veikoje, sumokant į apskaitą neįtrauktą atlyginimą buhalterei, yra visi objektyvieji ir subjektyvieji sukčiavimo požymiai. Nuteistasis dėl kaltinimo dalies, susijusios su neteisingu PVM deklaravimu, išteisintas, taigi byloje nenustatyta, kad įmonės naudai būtų suformuotos fiktyvios teisės į mokesčių grąžinimą iš valstybės biudžeto. Pinigų, kurie buvo papildomai mokami buhalterei, kilmė nenustatyta. Iš bylos duomenų matyti, kad apskaitomos ir deklaruojamos buvo tokios buhalterės darbo pajamos, kurios atitinka darbo sutartyje nustatyto atlyginimo dydį. Atlyginimo „neoficialios dalies“ mokėjimas buvo suderintas su buhalterė, ji tam neprieštaravo. Teisėjų kolegija išaiškino, kad, nusprendamas dalį atlyginimo buhalterei mokėti neoficialiai, įmonės vadovas neabejotinai iškreipė darbo ir mokestinius santykius, nesilaikė buhalterinės apskaitos taisyklių, bendrąja prasme vengė mokesčių ir būtent to siekė, tačiau šios aplinkybės neleidžia daryti išvados, jog įmonės vadovas padarė sukčiavimą, t. y. siekė fiktyviu pagrindu gauti turtinės naudos valstybės biudžeto sąskaita ir kad būtent taip suvokė savo veiką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad, sistemiškai aiškinant baudžiamuosius įstatymus, neoficialaus darbo užmokesčio mokėjimo pripažinimas turtiniu sukčiavimu pagal požymį „išvengė turtinės prievolės apgaule“ šioje byloje nėra teisingas, pagrįstas plečiamuoju sukčiavimo požymių traktavimu ir neatitinka turtinių bei finansinių nusikalstamų veikų atskyrimo pagrindų. Atsižvelgiant į neapskaityto darbo užmokesčio ir išvengtų mokesčių dydį, nuteistojo, kaip įmonės vadovo, veiksmai visiškai atitinka žinomai neteisingų duomenų apie asmens pajamas įrašymo į deklaraciją arba į nustatyta tvarka patvirtintą ataskaitą ar kitą dokumentą ir jų pateikimo valstybės įgaliotai institucijai, siekiant išvengti mokesčių (BK 220 straipsnio 1 dalis), taip pat apgaulingo buhalterinės apskaitos tvarkymo (BK 222 straipsnis) nusikalstamų veikų sudėtis.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-176-303/2015

BK 204 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl subjektyvaus požymio (tyčinės kaltės) nustatymo

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje baudžiamojoje byloje nurodė, kad iš nuteistosios buvo paimta daugiau kaip 400 prekių, o klastotėmis pripažintos tik dvi, todėl yra aktualus klausimas, ar

nuteistoji jai inkriminuotą veiką padarė tyčia, t. y. suvokdama, jog pateikė realizuoti neoriginalias prekes, ir norėdama taip veikti. Proceso metu nuteistoji tvirtino, kad nurodytas prekes priėmė komiso pagrindais iš dviejų draugių ir buvo įsitikinusi, kad tai originalios prekės. Šią versiją patvirtino nuteistosios pateiktos komiso paslaugų sutartys, taip pat kaip liudytojų apklaustų dviejų jos draugių parodymai. Teismai kritiškai vertino tiek nuteistosios iškeltą versiją, tiek minėtų liudytojų parodymus, nes šios su kaltinamąja yra susijusios draugystės ryšiais ir gali būti suinteresuotos jai padėti. Kita vertus, atmetę kaltinamosios ir jos draugių parodymus, teismai nenurodė ir duomenų, patvirtinančių kaltinimo versiją, t. y. faktų, iš kurių būtų galima daryti išvadą, kad nuteistoji žinojo, jog pateikė realizuoti suklastotas prekes. Teismai tokį savo vidinį įsitikinimą pagrindė nuteistosios bendrojo pobūdžio pareiga įsitikinti dėl parduodamo daikto originalumo. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad toks kaltės pagrindimas tiktų nustatant civilinę pardavėjo atsakomybę už žalą, padarytą prekių ženklų savininkams, tačiau neatitinka kaltės nustatymo baudžiamojoje byloje standartų. Įrodinėjant ir pagrindžiant nusikalstamos veikos sudėties požymius, negali būti pažeistas nekaltumo prezumpcijos principas, todėl asmens nesugebėjimas įtikinti teismą dėl savo nekaltumo nėra pakankamas jo kaltumui nustatyti. Teismo išvados dėl aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai, daromos tik tada, kai išvadai pagrįsti pakanka įrodymų, o kilusios abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai. Įvertinusi byloje esančių duomenų visumą, teisėjų kolegija konstatavo, kad neabejotinai nustatyta tik tai, jog nuteistoji pateikė realizuoti dvi prekes, neteisėtai pažymėtas DIOR ir LOUIS VUITTON prekės ženklais, tačiau nepašalintos abejonės dėl to, kad ji tai padarė tyčia, o ne suklydusi dėl jų originalumo, todėl nenustačius nusikalstamos veikos, numatytos BK 204 straipsnio 2 dalyje, subjektyviojo požymio (tyčinės kaltės) baudžiamoji byla nutrauktina.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-788/2015

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto taikymas

Dėl bylą nagrinėjančio teisėjo nešališkumo nustatymo, kai šis teisėjas, ikiteisminio tyrimo stadijoje, yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų

Kasacinis teismas šioje baudžiamojoje byloje nurodė, kad aiškinant BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtinto draudimo apimtį, aktuali EŽTT praktika dėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies aiškinimo ir taikymo teisės į nešališką teismą, pagal kurią tai, jog bylą nagrinėjantis teisėjas anksčiau, be kita ko, ikiteisminio tyrimo stadijoje, yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų, savaime negali būti traktuojama kaip aplinkybė, pateisinanti baiminimąsi dėl jo nešališkumo trūkumo; šiuo atveju yra svarbus atitinkamų sprendimų pobūdis. Tuo atveju, jeigu teisėjas anksčiau baudžiamajame procese yra priėmęs tik formalius procesinio pobūdžio sprendimus, kuriuos priimant nepateikiamas įrodymų vertinimas ir neišreiškiama pozicija dėl kaltinamojo kaltumo (bylos esmės), nešališkumo trūkumo problemos nekyla. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad nekyla abejonių, jog užtikrinant asmens teisę į nešališką teismą, negalimas teisėjo dalyvavimas procese, jeigu jis sprendė klausimus dėl kardomųjų priemonių skyrimo (jų terminų tęsimo), procesinių prievartos priemonių sankcionavimo ar nagrinėjo proceso dalyvių skundus dėl minėtų asmens teises apribojančių priemonių pagrįstumo, nes kiekvienu atveju sprenddamas šiuos klausimus teisėjas pirmiausia turi įvertinti įtarimų pagrįstumą bei duomenų jiems pagrįsti pakankamumą. Tačiau ikiteisminio tyrimo teisėjas pagal savo kompetenciją ikiteisminio tyrimo metu atlieka ir kitus veiksmus (pvz., liudytojų, nukentėjusiųjų, įtariamųjų apklausas), nagrinėja kitokio pobūdžio skundus (pvz., dėl prokuroro nutarimo nušalinti gynėją (BPK 49 straipsnis), dėl prokuroro nutarimo neleisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis (BPK 181 straipsnis)) ir pan., todėl sprendžiant klausimą dėl teisėjo šališkumo kiekvienu atveju būtina įvertinti jo priimtų sprendimų pobūdį. Nagrinėjamu atveju

kasacinis teismas nenustatė apkaltinamąjį nuosprendį priėmusio teisėjo šališkumo ar nešališkumo principo pažeidimo objektyviuoju aspektu, nes baudžiamąją bylą išnagrinėjęs teisėjas ikiteisminio tyrimo metu nagrinėjo įtariamojo gynėjo skundą dėl prokuroro nutarimo, kuriuo buvo atsisakyta leisti susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis – specialisto išvada, teisėtumo. Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje pasisakyta tik dėl BPK 177 straipsnio, 181 straipsnio 1 dalies nuostatų taikymo pagrįstumo, teisėjas nevertino ikiteisminio tyrimo duomenų, nepasisakė dėl įtarimo pagrįstumo ar bylos faktinių aplinkybių, kas rodytų išankstinę teisėjo nuomonę dėl atskirų proceso dalyvių ar bylos baigties.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-124-648/2015

III. CIVILINĖS BYLOS

Bendrosios nuostatos

Dėl žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia dėl suklydimo

Apžvelgiamoje byloje ieškovai (pirkėjai) prašė teismo pripažinti žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartį negaliojančia dėl suklydimo, nes įsigijo miškų ūkio paskirties žemės sklypą kaip tokį, kuriame galima statyti gyvenamąjį namą, o paaiškėjo, kad gyvenamojo namo statyba šiame žemės sklype negalima. Pirmosios ir apeliacinės instancių teismai procesiniais sprendimais ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad viena iš sąlygų, kurių teismui sprendžiant ginčą dėl sandorio, sudaryto dėl suklydimo, pripažinimo negaliojančiu, būtina nustatyti, – ar suklydimas buvo esminis. Šioje byloje sprendžiant dėl suklydimo esmingumo svarbu ne tai, kad ieškovai, įsigiję žemės sklypą, iš karto nepradėjo įgyvendinti statytojo teisių ar kad vėliau bandė sklypą parduoti, o tai, kokį sklypą tikėjosi įsigyti sudarydami sutartį. Neabejotina, kad žemės sklypas, kuriame galima gyvenamojo namo statyba, ir žemės sklypas, kuriame tokia statyba negalima, yra nevienodos paskirties objektai, naudotini visiškai skirtingiems tikslams, kitokiems poreikiams tenkinti, skiriasi tokių sutarties dalykų kaina. Iš bylos aplinkybių spręstina, kad teisė statyti ieškovams buvo esminė, renkantis sklypą, o sklypas, kuriame gyvenamojo namo statyba negalima, neatitiko tuomečių jų poreikių. Bet kuris apdairus, protingas žmogus, turėdamas ketinimą statyti, žinodamas, kad šiame žemės sklype negali statyti gyvenamojo namo, nebūtų tokio sandorio sudaręs arba būtų sudaręs jį kitokiomis sąlygomis (ne už tokią kainą). Kasacinis teismas konstatavo, kad nustačius suklydimo faktą nurodytų aplinkybių (galimybės ginčo sklype statyti gyvenamąjį namą) atžvilgiu toks suklydimas pripažintinas esminiu.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad sprendžiant, ar ieškovai sandorį sudarė dėl suklydimo, būtina nustatyti, ar statyba ginčo žemės sklype buvo galima sudarant sandorį. Ginčo sandorio sudarymo metu žemesnės galios teisės akto nuostatos neatitiko įstatymo reglamentavimo, juo žemės savininkams buvo suteiktos teisės (t. y. šioje byloje aktualios Statybų privačioje žemėje reglamento nuostatos numatė galimybę statyti naujus gyvenamuosius namus (vietoj buvusiųjų) miškų ūkio paskirties žemėje esančiose sodybvietėse), kurių nenustatė įstatymai. Kasacinis teismas sprendė, kad toks teisinis reglamentavimas, kai teisės normos prieštaringos, nevienodos galios teisės aktuose nustatytas skirtingas reglamentavimas, tarp jų buvo ir galiojantis teisės aktas, kuriuo statyba miško žemėje tam tikrais atvejais leidžiama, gali lemti klaidingą asmens suvokimą apie statybų miško žemėje leistinumą. Nagrinėjamu atveju sprendžiant, ar sandoris sudarytas dėl suklydimo, vertintina ir oficialios institucijos – savivaldybės administracijos padalinio – išduoto statybos leidimo, projektavimo sąlygų sąvado bei parengtų tam tikrų projektinių sprendinių įtaka galimo klaidingo suvokimo susiformavimui. Taip pat būtina atsižvelgti į asmenines bei dalykines ieškovų savybes, jų teisinį išprusimą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas panaikino bylą

nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir ją perdavė nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-229-248/2015

Asmenys

Dėl prekybos agento teisės į atlyginimą, pasibaigus tarpininkavimo santykiams

Apžvelgiamoje byloje ieškovas (prekybos agentas) prašė priteisti nesumokėtą komisinį atlyginimą pagal tarpininkavimo sudarant draudimo sutartis sandorį. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad CK 2.158 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, įtvirtinta nuostata, kad prekybos agentas teisę į atlyginimą už jo dėka paties atstovaujamojo sudarytą sandorį išsaugo ir tuo atveju, jeigu šis buvo sudarytas pasibaigus atstovavimo santykiams. Teisė gauti atlyginimą pasibaigus atstovavimo santykiams nėra ribojama koku nors konkrečiu terminu. Pažymėtina, kad gyvulių ir kitų gyvūnų draudimo sutartis su trečiuoju asmeniu ieškovo veiklos dėka buvo sudaryta galiojant Bendradarbiavimo sutarčiai su atsakovu, pagal šią sutartį atsakovas turi pareigą sumokėti ieškovui 15 proc. nuo gautos draudimo įmokos komisinį atlyginimą už tarpininkavimą sudarant pirmiau nurodytą gyvulių ir kitų gyvūnų draudimo sutartį. Bendradarbiavimo sutarties Priede įtvirtinta abiejų šalių suderinta valia, kad susitarimas mokėti 15 proc. nuo gautos draudimo įmokos galioja iki visiško šalių įsipareigojimų įvykdymo. Kasacinis teismas darė išvadą, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai sprendė, jog atsakovas turi pareigą sumokėti atlyginimą ieškovui už visas gautas iš trečiojo asmens draudimo įmokas, net ir sumokėtas po sutarties nutraukimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-214-686/2015

Dėl bendrovės vadovo atsakomybės už bendrovei padarytą žalą

Apžvelgiamoje byloje spręstas ginčas dėl bendrovės vadovo atsakomybės už bendrovei padarytą žalą, kildinamą iš lizingo teisių į nekilnojamąjį turtą perleidimo sandorio, sudaryto su kita įmone, kuriai vadovavo jo sutuoktinė ir kurios akcijos jai priklausė. Pirmosios instancijos teismas ieškinio netenkino, apeliacinės instancijos teismas tenkino iš dalies.

Siekiant apsaugoti įmonės valdymo organų narius nuo žalos atlyginimo ieškinių, taikoma verslo sprendimų priėmimo taisyklė (angl. *business judgment rule*), pagal kurią preziumuojamas šių asmenų veikimas *bona fide* geriausiai bendrovės, kuriai jie vadovauja, interesais. Ši prezumpcija skirta apsaugoti bendrovės vadovus nuo asmeninės atsakomybės už sąžiningai priimtus verslo sprendimus, atitinkančius rūpestingumo pareigos standartus. Kasacinis teismas konstatavo, kad atsižvelgiant į tai, jog atsakovas, būdamas bendrovės vadovu, sudarė sandorį dėl teisės išsipirkti turtą perleidimo su įmone, kuriai vadovavo jo sutuoktinė ir kurios akcijos jai priklausė, nepranešęs apie interesų konfliktą kitiems bendrovės organams ir negavęs jų pritarimo (CK 2.87 straipsnio 3, 5 dalys), prezumpcija, kad jis veikė *bona fide* geriausiai bendrovės, kuriai vadovavo, interesais, yra paneigta. Atsakovui neišrodžius, kad sudarydamas šį sandorį jis veikė *bona fide* geriausiai bendrovės, kuriai vadovavo, interesais, ir nustatčius, kad teisės į ginčo turtą buvo perleistos už kainą, mažesnę negu šio turto vertė, būtų pagrindas konstatuoti, kad jis pažeidė fiduciarines pareigas, konkrečiai lojalumo, sąžiningumo, protingumo, bendrovei, o kainos ir turto vertės skirtumą laikyti bendrovei padaryta žala. Sprendžiant, ar turto vertė sandorio sudarymo metu laikyti šio turto rinkos ar likviduojamąją (priverstinio pardavimo) vertę, būtina nustatyti, ar sandorio sudarymo metu egzistavo aplinkybės, kurios lemtų priverstinį ar itin skubų turto pardavimą. Kasacinio teismo vertinimu, atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes, sunki ilgalaikė bendrovės finansinė padėtis, negali būti laikoma aplinkybe, kuri, vadovaujantis protingo, sąžiningo, rūpestingo vadovo standartu,

pateisintų teisių į turtą perleidimą už turto likviduojamąją vertę. Kasacinis teismas konstatavo, kad įmonės vadovas, neieškodamas kitų teisių į turtą pirkėjų ir perleisdamas turtą ne už jo rinkos vertę savo sutuoktinės vadovaujamai įmonei, kurios akcijos priklausė jo sutuoktinei, neįrodė, jog jis veikė *bona fide* geriausiais bendrovės, kuriai vadovavo, interesais, pažeidė fiduciarines pareigas (sąžiningumo, protingumo, lojalumo) įmonei ir padarė jai žalą.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje nustatyta, jog bendrovės akcininku buvo atsakovas (bendrovės vadovas), jo sutuoktinė nebuvo bendrovės akcininkė, ji tik valdė akcijas bendrosios jungtinės nuosavybės teise. Taigi, sutuoktinė neturėjo turtinių ir neturtinių akcininkės teisių, negalėjo daryti įtakos bendrovės veiklai balsuodama akcininkų susirinkimuose. Pagal CK 2.87 straipsnyje įtvirtintą taisyklę lojalumo pareiga taikoma tik valdymo organų nariams, sutuoktinė neprivalėjo veikti išimtinai šios bendrovės interesais. Kasacinis teismas sutinka su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad priteisti žalos atlyginimą iš sutuoktinės (kaip akcininkės) ir iš įmonės, kurios vadove ir akcininke ji yra, nėra pagrindo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-210-611/2015

Šeimos teisė

Dėl tėvų pareigos teikti vaikui išlaikymą įgyvendinimo, kai vaiko gyvenamoji vieta nustatyta su vienu iš tėvų, gyvenančiu užsienio valstybėje, kurioje vaikui išlaikyti reikia daugiau lėšų nei Lietuvoje

Apžvelgiamoje byloje kilo klausimas, kuriam iš tėvų (ar abiem tėvams) turėtų tekti didesnė vaiko išlaikymo našta, atsiradusi dėl to, kad vaikas su vienu iš tėvų gyvena kitoje valstybėje, kurioje vaiko poreikiams patenkinti būtina skirti daugiau lėšų. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai sprendė, kad abu tėvai prie vaiko išlaikymo turi prisidėti lygiomis dalimis.

Kasacinis teismas nurodė, kad šios bylos specifiška ta, jog vaikui išlaikyti skiriamų lėšų poreikis iš dalies yra nulemtas aplinkybės, kad vaikas su motina gyvena užsienio valstybėje, kurioje kainos aukštesnės nei Lietuvoje. Tokiu atveju sprendžiant dėl priteistino iš tėvo (motinos), gyvenančio Lietuvoje, išlaikymo vaikui dydžio, greta CK 3.192 straipsnio 2 dalyje nurodytų išlaikymo dydžio kriterijų (vaiko poreikių ir tėvų turtingos padėties), atsižvelgtina į aplinkybę, kieno iniciatyva vaikas gyvena užsienio valstybėje. Tais atvejais, kai vaikas išvežamas gyventi į užsienio valstybę abiejų tėvų sutarimu, tai abu tėvai sąmoningai prisiima padidėjusių išlaidų, tenkinant nepilnamečio vaiko poreikius, našta, priklausomai nuo užsienio valstybės, kurioje jis gyvena, aukštesnio pragyvenimo lygio. Tačiau jeigu vienas iš tėvų nepritaria vaiko gyvenamajai vietai užsienio valstybėje, tai tas iš tėvų, dėl kurio iniciatyvos vaikas išvyksta gyventi į užsienio valstybę, turi prisiimti tam tikra dalimi padidėjusias išlaidas tenkinant vaiko poreikius. Šis kriterijus dažniausiai sutampa su tėvų turtingos padėties kriterijumi, nes gyvendamas ir dirbdamas aukštesnio pragyvenimo lygio šalyje tas iš tėvų, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, paprastai gauna didesnes tos valstybės gyvenimo lygį atitinkančias pajamas, todėl daugiau lėšų gali skirti vaikui išlaikyti, nei Lietuvoje likęs vienas iš tėvų. Dėl to yra pagrindas nukrypti nuo lygių dalių teikiant išlaikymą vaikui principo, nes likęs gyventi Lietuvoje ir privalantis teikti išlaikymą vaikui tėvas (motina) gali neturėti tokių nuolatinių pajamų, kurios teiktų galimybę atlyginti užsienio valstybėje gyvenančio vaiko poreikių tenkinimo išlaidas.

Kasacinis teismas suformulavo aktualią teismų praktikai teisės aiškinimo taisyklę: tokiu atveju, kai vaikas išvyksta gyventi į užsienio valstybę, kurioje pragyvenimo lygis yra aukštesnis nei Lietuvoje, vieno iš tėvų iniciatyva, tai likusiam gyventi Lietuvoje vaiko tėvui neturėtų kilti pareiga prisiimti dėl šios priežasties padidėjusių išlaidų tenkinant vaiko poreikius. Dėl vaiko išvykimo gyventi į užsienio valstybę padidėjusios jo poreikių tenkinimo išlaidos atitinkama dalimi turi tekti tam iš tėvų, kurio iniciatyva vaikas išvyko iš Lietuvos, nebent tėvų turtingos padėties kriterijus pateisintų kitokį sprendimą.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškovės iniciatyva, atsakovui nepritariant, jų vaikas išvyko gyventi iš Lietuvos į Belgijos Karalystę, kurioje pragyvenimo lygis yra aukštesnis nei Lietuvoje, sprendė, jog yra pagrindas pakeisti bylą nagrinėjusių teismų sprendimus, sumažinant iš atsakovo priteistą vaikui išlaikymą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-195-915/2015

Daiktinė teisė

Dėl kompensacijos už naudojimąsi žemės sklypu įstatymo pagrindu nustatyto servitutu

Apžvelgiamoje byloje ieškovas prašė priteisti iš atsakovo kasmetinę kompensaciją už naudojimąsi ieškovo žemės sklypu, kuriame yra atsakovo elektros perdavimo linijos stulpai ir elektros pastotė, įstatymo pagrindu nustatyto servitutu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai procesiniais sprendimais ieškinį atmetė.

Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad nuosavybės teisiniai santykiai yra tęstinio pobūdžio, todėl, atsiradus naujoms teisės normoms, reglamentuojančioms ar nustatančioms naujus ar papildomus reikalavimus savininkams, šios teisės normos taikomos neatsižvelgiant į tai, kad naujosios teisės normos įsigaliojo jau egzistuojant anksčiau atsiradusiems nuosavybės teisiniams santykiams. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad elektros įrenginiai ieškovui nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype įrengti 1965 m.; ieškovas žemės sklypą 1997 m. pirkimo–pardavimo sutarties pagrindu įsigijo jau su jame esančiais elektros įrenginiais, dėl kurių įstatymo pagrindu yra nustatytas servitutas, t. y. galiojant 1964 m. CK, kurio 96 straipsnio 2 dalyje buvo įtvirtinta, jog įstatymų nustatytais atvejais bei sąlygomis ir tiek, kiek įstatymai leido, savininkas privalėjo leisti ribotai savo turtu naudotis kitiems asmenims, valstybei ar savivaldybei. Kasacinis teismas pažymėjo, kad ieškinys teisme pareikštas jau galiojant naujajam CK, todėl, pagal minėtą kasacinio teismo praktiką, esant tęstiniams nuosavybės teisiniams santykiams, savininkas įgyvendinti teises, susijusias su nuosavybės teise, gali remdamasis naujuoju CK, kurio ketvirtosios knygos antrajame skirsnyje įtvirtintas servituto institutas. Šioje byloje nustatyta, kad atsakovui priklausančių elektros įrenginių, dėl kurių yra nustatytas servitutas, apsaugos zona yra 0,119 ha. Kasacinio teismo nuomone, akivaizdu, kad dėl tokios apimties servituto nustatymo gali būti varžoma ieškovo nuosavybės teisė, patiriami nuostoliai, kurie galėtų būti kompensuojami viešpataujančiojo daikto savininko prievole mokėti vienkartinę ar periodinę kompensaciją tarnaujančiojo daikto savininkui. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas perdavė bylos dalį dėl kompensacijos priteisimo už naudojimąsi ieškovui nuosavybės teise priklausančiu žemės sklypu nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-233-684/2015

Dėl servituto nustatymo teismo sprendimu sąlygų

Apžvelgiamoje byloje ieškovas prašė nustatyti servitutą, suteikiantį teisę važiuoti transporto priemonėmis atsakovo pastato požeminiu aukštu ir žemės sklypu, turint tikslą ieškovui priklausančiu nebaigtu statyti administraciniu pastatu naudotis (t. y. privažiuoti ir išvažiuoti) pagal paskirtį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai procesiniais sprendimais ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad bylą nagrinėję teismai padarė pagrįstą išvadą, jog vien ta aplinkybė, kad pagal 2008 m. parengtą statybos projektą ir detalų planą yra nustatyta tik viena galimybė patekti į ieškovui priklausančią administracinį pastatą, nepaneigia, kad galimi kiti alternatyvūs privažiavimo prie administracinio pastato būdai, kurie nebuvo įvertinti rengiant statybos projektą, užtikrinantys ieškovui normalias sąlygas naudotis jam priklausančiu daiktu pagal paskirtį be esminių atsakovo šioje byloje nuosavybės teisių suvaržymų. Nustatyta, kad ieškovo

nekilnojamojo daikto suformavimo baigtumas tesiekia 8 proc. Kasacinis teismas nurodė, kad teismui šioje byloje sprendžiant su servitutu nustatymu susijusius klausimus, ieškovas turėjo pareigą įrodyti, yra ar ne galimybė be neproporcingai didelių, lyginant su atsakovo nuosavybės teisių suvaržymais dėl servituto nustatymo, sąnaudų pakeisti ieškovo daikto statybos sąlygas, taip pat kad nėra kitų alternatyvių galimybių patenkinti ieškovo daikto naudojimo normaliomis sąlygomis poreikius. Kasacinis teismas papildomai nurodė, kad tai, jog tarnaujančiojo daikto savininkas pritarė viešpatuojančiojo daikto statybos projektui ir statybai, nesudaro pagrindo spręsti, kad jis išreiškė ir savo sutikimą nustatyti servitutą, užtikrinantį viešpatuojančiojo daikto normalų naudojimą pagal paskirtį.

Kasacinis teismas konstatavo, kad nustatant servitutą, kai tarnaujantysis daiktas yra pastatas, pastato savininko teisių ribojimo vieta, kurioje ribojimai yra taikomi, turi būti tiksliai apibrėžta statinio plane, kuriame būtų duomenys apie tikslų apribojimų išsidėstymą statinyje. Atsižvelgiant į tai, kad servitutas yra registruotina daiktinė teisė, jo planas (jo duomenys) turi atitikti kadastro tvarkytojo vadovaujantis Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatais formuojamo duomenų paketo aktualioms duomenims žemės sklypo ir (ar) statinio planams (jų duomenims) keliamus reikalavimus. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-285-415/2015

Civilinė atsakomybė

Dėl civilinės atsakomybės už netinkamai atliktus kadastrinių matavimų darbus sąlygų

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl ieškovo (užsakovo) užsakymu kadastrinius matavimus atlikusio matininko ir šių matavimų pagrindu įsakymą dėl žemės sklypo ribų patikslinimo priėmusios valstybės institucijos civilinės atsakomybės už tai, kad žemės sklypo kadastrinių matavimų procedūra buvo pripažinta atlikta netinkamai ir įsiteisėjusiais teismų procesiniais sprendimais įsakymas dėl žemės sklypo ribų patikslinimo panaikintas. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai nusprendė ieškinį atmesti.

Kasacinis teismas, konstatuodamas matininko neteisėtus veiksmus, nurodė, kad ieškovas kreipėsi į šios srities profesionalą – matininką, veikiantį pagal Vyriausybės įgaliotos institucijos išduotą licenciją vykdyti nekilnojamųjų daiktų kadastro duomenų nustatymo darbus. Kadastrinių matavimų atlikimo procedūros, tvarka, reikalavimai rengiamiems dokumentams, jų pateikimo tvarka ir pan. yra imperatyviai nustatyti specialiuosiuose teisės aktuose – Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro įstatyme, Lietuvos Respublikos geodezijos ir kartografijos įstatyme, juos detalizuojančiuose įgyvendinamuosiuose teisės aktuose, kurių nuostatų privalo laikytis šia profesine veikla užsiimantys asmenys. Nors ieškovas buvo užsakovas, pavedęs matininkui atlikti savo sklypo kadastrinių matavimų darbus ir už tai turėjęs sumokėti, užsakovo pageidavimai tokiu atveju yra ribojami imperatyviųjų teisės norminių aktų nuostatų; jeigu sutarties vykdymas vienai iš šalių tuo pačiu yra ir profesinė veikla, ši šalis privalo vykdyti sutartį ir pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus (CK 6.256 straipsnio 3 dalis).

Kasacinis teismas konstatavo, kad įsiteisėjusiais teismų procesiniais sprendimais civilinėje byloje nustačius, jog valstybės institucija (Vilniaus apskrities viršininko administracija) patvirtino teisės aktų reikalavimų neatitinkančius kadastrinius matavimus, neatsižvelgdama ir neįvertindama neatitikčių tarp geodezinio plano, sodininkų bendrijos generalinio plano, sklypų privatizavimo schemų, bei matavimo metodikų neatitinkančių dokumentų pagrindu priėmė vėliau teismų panaikintą įsakymą dėl ginčo žemės sklypo ribų patikslinimo, kartu nustatyta ir tai, jog apskrities viršininkas netinkamai vykdė įstatymuose ir juos detalizuojančiuose įgyvendinamuosiuose teisės aktuose įtvirtintą pareigą prižiūrėti ir tikrinti žemės sklypų kadastro duomenų nustatymą. Ši

aplinkybė yra pakankama konstatuoti, kad prejudicinę galią turinčiais teismų procesiniais sprendimais nustatyti valstybės institucijos neteisėti veiksmai.

Užsakovo (ieškovo) galimai nesažiningas elgesys negali panaikinti matininko ir valstybės institucijos (atsakovų) neteisėtų veiksmų fakto, tačiau gali turėti įtakos sprendžiant dėl mišrios atsakovų ir ieškovo atsakomybės arba nagrinėjant atsakovų atleidimo nuo atsakomybės klausimą (CK 6.253 straipsnio 5 dalis, 6.259 straipsnis, 6.282 straipsnio 1 dalis). Sprendžiant dėl atsakovų civilinės atsakomybės sąlygų, nagrinėjamu atveju turi būti vertinama, kiek ieškovo veiksmai, pateikti dokumentai, suformuluoti reikalavimai ar užsakymai, atsižvelgiant į matininko veiklą reglamentuojančius teisės aktus ir pareigas jų laikytis, galėjo klaidinti ginčo kadastro matavimus atlikusią atsakovą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas perdavė bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-201-706/2015

Sutarčių teisė

Dėl finansinių priemonių atpirkimo sandorių (REPO) pripažinimo niekiniais ir negaliojančiais bei dėl finansų tarpininko pareigų, įtvirtintų Finansinių priemonių rinkų įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje, vykdymo

Apžvelgiamoje byloje kilo teisinis klausimas dėl vertybinių popierių atpirkimo sandorių pripažinimo niekiniais ir negaliojančiais nuo jų sudarymo momento, nes, ieškovo (neprofesionalaus investuotojo) teigimu, atsakovas juos sudarė, neturėdamas finansų maklerio įmonėms privalomos licencijos, išduotos įstatymų nustatyta tvarka. Taip pat ieškovas prašė pripažinti, kad atsakovas netinkamai vykdė jo, kaip finansų tarpininko įmonės, pareigas ir taip pažeidė Finansinių priemonių rinkų įstatymo (toliau – FPRĮ) 22 straipsnio 1 dalį. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai procesiniais sprendimais ieškinį atmetė.

REPO sandorių objektas yra finansinės priemonės ir šių sandorių sudarymas laikomas pagrindine investicine paslauga pagal FPRĮ, kur finansų tarpininkas savo sąskaita sudaro finansinių priemonių pirkimo ir vėliau pardavimo sandorius, o klientas – atitinkamai finansinių priemonių pardavimo (atvirkštinį atpirkimo), o vėliau pirkimo (atpirkimo) sandorius. Kasacinis teismas konstatavo, kad šalių sudarytos vertybinių popierių atpirkimo sutartys ir konkretūs vertybinių popierių atpirkimo sandoriai teismų pagrįstai buvo kvalifikuoti kaip investicinė paslauga, patenkanti į FPRĮ reguliavimo sritį (FPRĮ 3 straipsnio 13 dalies 3 punktą). Kasacinis teismas darė išvadą, kad FPRĮ 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, nustatantis nuolat ir profesionaliai investicines paslaugas siekiantiems teikti juridiniams asmenims gauti ir turėti licenciją, yra imperatyvusis, tačiau, sprendžiant dėl šio reikalavimo nesilaikymo padarinių REPO sutarčių galiojimui, atsižvelgtina į šio reikalavimo paskirtį. Licencija yra dokumentas, patvirtinantis, kad finansų maklerio įmonė atitinka jai keliamus reikalavimus ir turi teisę teikti atitinkamas nustatytas investicines paslaugas tretiesiems asmenims ir (ar) vykdyti investicinę veiklą. FPRĮ 4 straipsnyje nenustatyta šio imperatyvo nesilaikymo teisinių padarinių, šiuo atveju sudarytų sutarčių galiojimui. Kasacinis teismas nurodė, kad, viena vertus, šios bylos atveju konstatotas faktas, jog atsakovas veiklą vykdė neturėdamas licencijos, sudaro pagrindą spręsti, kad tai yra pažeidimas, už kurį jam buvo taikyta administracinė atsakomybė. Kita vertus, ši faktinė aplinkybė nėra susijusi su šalių sudarytomis REPO sutartimis – byloje nėra duomenų, ar sudarydamas šias sutartis ieškovas patyrė nuostolių vien dėl to, kad atsakovas neatitiko šio investiciniams paslaugoms teikimo reikalavimo, t. y. neturėjo įmonės veiklos licencijos. Taigi reikalavimo turėti licenciją įmonės veiklai pažeidimas šiuo konkrečiu atveju tiesiogiai nesusijęs su sudarytomis sutartimis – nėra santykio tarp pažeidimo ir sutarties artumo. Dėl to šioje byloje imperatyviųjų įmonės veiklą reglamentuojančių nuostatų pažeidimų kasacinis teismas nepripažino pagrindu įmonės sudarytus sandorius laikyti niekiniais.

Kasacinis teismas, aiškindamas FPRĮ 22 straipsnio 1 dalį, nurodė, kad finansų tarpininkas teikdamas investicines paslaugas privalo ne tik aiškiai ir suprantamai klientams pateikti visą reikalingą informaciją prieš šioms priimant investicinį sprendimą, bet ir veikti sąžiningai, teisingai ir profesionaliai, geriausiomis klientui sąlygomis ir jo interesais ir po sutarties sudarymo. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad atsakovas neužbaigė REPO sandorių tol, kol beveik po vienerių metų ieškovas sudarė kredito sutartį, pagal kurią kredito suma buvo pervesta atsakovui REPO sandoriams užbaigti. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors REPO sandoriai priskirtini rizikos sutartims (CK 6.160 straipsnio 3 dalis) ir būtent investuotojui tenka vertybinių popierių vertės kritimo padariniai, tačiau iš to atsirandantys nuostoliai gali būti sumažinti, laiku priimant atitinkamus su investicijomis susijusius sprendimus. Tokiems sprendimams priimti būtinas profesinis rūpestingumas, abiejų šalių bendradarbiavimas, keitimasis informacija, reikšminga prievolei vykdyti. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas grąžino bylą nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui, kad šis teismas įvertintų, ar ieškovo žalą lėmė tik jo veiksmai, ar ją lėmė (padidino) ir atsakovo profesinis nerūpestingumas ar objektyvios rinkos aplinkybės, ar visi šie veiksniai kartu, taip pat, kokie buvo paties ieškovo veiksmai siekiant sumažinti atsiradusius nuostolius, kodėl taip ilgai buvo neužbaigiami REPO sandoriai, kaip jis bendradarbiavo su atsakovu, siekdamas užbaigti ginčo sandorius kuo greičiau.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-192-695/2015

Dėl atsakovo gynimosi būdų, kai sutartį nutraukusi šalis reikalauja taikyti sutarties nutraukimo teisinius padarinius, o atsakovas nesutinka su jais; dėl šalių sudarytų saulės jėgainių įrengimo sutarčių pažeidimo, laiku negaunant leidimo plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, ir atsakovo teisės į išlaidų, patirtų vykdant sutartis, atlyginimą

Apžvelgiamoje byloje ieškovai, reikšdami atsakovui reikalavimus grąžinti visas iš ieškovų gautas lėšas, teigė, kad šis neįvykdė saulės jėgainės įrengimo sutarčių (toliau – Sutartys) nuostatose nustatytos pareigos ieškovų vardu gauti leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ne vėliau kaip iki 2012 m. gruodžio 31 d. Sutartimis atsakovas įsipareigojo ieškovų vardu gauti leidimą plėtoti energijos gamybos pajėgumus ne vėliau kaip iki 2012 m. gruodžio 31 d., o nustatytu terminu negavęs leidimo, – grąžinti visas iš ieškovų gautas lėšas. Bylą nagrinėję žemesnių instancijų teismai, tenkindami ieškovų reikalavimus, sprendė, kad leidimas iki Sutartyse nurodytos datos nebuvo išduotas.

Šioje byloje kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija suformulavo aktualią teismų praktikai teisės aiškinimo taisyklę, kad tais atvejais, kai abi šalys nesiekia tęsti sutarties ir ginčas kyla tik dėl sutarties nutraukimo padarinių (restitucijos, nuostolių atlyginimo) taikymo, nėra būtina, kad su ieškovo reikalaujamų padarinių taikymu nesutinkanti šalis reikštų savarankišką reikalavimą dėl sutarties nutraukimo pripažinimo neteisėtu. Bylą nagrinėjantis teismas privalo iš esmės įvertinti šalies argumentus, kuriais ji įrodinėja, kad sutarties nepažeidė, nepriklausomai nuo to, tokie argumentai pateikiami atsiliepiamo į ieškinį ar priešieškinio forma.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, bylos duomenimis, atsakovas 2012 m. spalio 24 d., 2012 m. lapkričio 9 d. ir 2012 m. spalio 26 d. pateikė Energetikos ministerijai ieškovų vardu prašymus išduoti leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus. Byloje nenustatyta, kad atsakovas būtų prie prašymų nepridėjęs visų reikalingų ir tinkamai įformintų dokumentų pagal teisės aktų reikalavimus. Kasacinis teismas konstatavo, kad nei pagal teisės aktų reikalavimus, nei pagal šalių sudarytas sutartis leidimas plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus neprivalėjo būti išduotas (gautas) popierine forma tam, kad būtų galima toliau vykdyti sutartis. Nors interneto tinklalapyje apie išduotus leidimus plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus buvo paskelbta tik 2013 m. vasario 4 d., tai nereiškia, kad nurodytą dieną ir buvo išduoti šie leidimai ieškovams. Tokią išvadą pagrindžia Elektros energetikos įstatymo 17 straipsnio 2 dalies nuostata, kad leidimas privalo būti išduotas per 30 dienų arba atsisakoma jį išduoti per 5 dienas apie tai pranešant raštu, o jei į tinkamai

pateiktą prašymą išduoti leidimą neatsakoma per 30 dienų terminą, laikoma, kad yra priimtas teigiamas sprendimas dėl leidimo išdavimo, t. y. kad leidimas išduotas. Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, jog, taikant Elektros energetikos įstatymo 17 straipsnio 2 dalį, kai per 30 kalendorinių dienų neatsakoma į tinkamai pateiktą asmens, siekiančio gauti veiklos elektros energetikos sektoriuje licenciją ar leidimą, prašymą, laikoma, kad yra priimtas teigiamas sprendimas dėl licencijos ar leidimo išdavimo, kuris yra pakankamas pradėti atitinkamą veiklą, nereikalaujant priimto teigiamo sprendimo papildomai įforminti išduodant rašytinės formos leidimą ar licenciją. Atsižvelgiant į tai, kasacinis teismas sprendė, kad, nepažeidžiant Sutartyse nustatyto termino – 2012 m. gruodžio 31 d., leidimai plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus ieškovams buvo išduoti nepopierine forma. Kasacinio teismo vertinimu, atsakovas pagrįstai reiškė ieškovams pretenzijas dėl patirtų išlaidų, vykdant Sutartyse nustatytą įpareigojimą gauti leidimą plėtoti elektros energijos gamybos pajėgumus, nes Sutartis buvo nutrauktos ne dėl atsakovo kaltės, o ieškovų vienašališka iniciatyva, atsisakius tolesnio Sutarčių vykdymo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-196-915/2015

Dėl šalių sutartinių teisinių santykių kvalifikavimo ir sutartinės atsakomybės

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių sutarčių aiškinimą, sutartinę atsakomybę, esant pasaugos teisiniams santykiams. Pirmosios instancijos teismas ieškinį ir priešieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, aiškindamas banko, kredito gavėjo ir saugotojo sudarytos Trišalės sutarties sąlygų (teksto) atitiktį sutarties šalių tikriesiems ketinimams, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai Trišalės sutarties nuostatas aiškino atsižvelgdamas į Kredito sutarties sąlygas, jos esmę. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė, kad pagal Kredito sutartį susitarta dėl specialios finansavimo formos, ir sprendė, jog „Sandėlio finansavimo“ sutarties esmė – konkrečių prekių, žaliavų ir pan. įsigijimo trumpalaikis finansavimas; kreditas suteikiamas finansuoti tam tikrų prekių (žaliavų) kiekio įsigijimą ir jo dydis tiesiogiai susijęs su įgyjamo užstato dydžiu, t. y. kredito apimtis neatskiriamai susijusi su įkeistų atsargų (žaliavų) dydžiu ir jos kinta identiškai.

Kasacinis teismas darė išvadą, kad Trišalės sutarties sąlygos pakankamai aiškiai apibrėžė saugotojo pareigas ir atsakomybės ribas už jų pažeidimą, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad saugotojas sudarė sutartį dėl kredito gavėjui nuosavybės teise priklausančių ir (ar) priklausysiančių prekių (metalo laužo) priėmimo saugoti sandėlyje, jų saugojimo ir prekių išdavimo iš sandėlio bei disponavimo jomis tvarkos ir pagal Trišalės sutarties sąlygas susitarė ne tik dėl Kredito sutarties sąlygų tinkamo vykdymo užtikrinimo, bet ir tiesioginės saugotojo atsakomybės ieškovui (bankui), jei jis pažeis Trišalės sutarties sąlygas, *inter alia*, išduos prekes ar jų dalį kredito gavėjui ar tretiesiems asmenims, neturėdamas banko leidimo, dėl ko prekės dings, sumažės jų kiekis. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad saugotojas pažeidė Trišalės sutarties sąlygas, nes išdavė dalį prekių, kurioms įsigyti bankas buvo suteikęs kredito gavėjui finansavimą, negavęs tam banko raštiško leidimo. Kasacinis teismas konstatavo, kad, nustatęs saugotojo neteisėtus veiksmus, dėl kurių bankas patyrė nuostolių (ieškovas prarado įkeitimo pagal Kredito sutartį teisę, lygią dingusių prekių kiekio vertei), apeliacinės instancijos teismas pagrįstai, remdamasis Trišalės sutarties sąlygomis, *inter alia*, reglamentuojančiomis nuostolių atlyginimo apskaičiavimą aptariamo pažeidimo atveju, sprendė klausimą dėl jų priteisimo. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-200-219/2015

Dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo vartojimo sutartimi

Apžvelgiamoje byloje advokatas (ieškovas) prašė teismo priteisti iš atsakovės (fizinio asmens) nesumokėtą honorarą pagal jų sudarytas teisinių paslaugų sutartis. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai procesiniais sprendimais ieškinį tenkino. Kasacinis teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ir ESTT) su prašymu priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje.

ESTT 2015 m. sausio 15 d. sprendime (C-537/13, dar nepaskelbtas Rinkinyje) (toliau – prejudicinis sprendimas) nurodė, kad 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB) turi būti aiškinama taip, kad ji taikoma tipinėms teisinių paslaugų sutartims, kaip antai nagrinėjamoms pagrindinėje byloje, sudarytomis advokato ir fizinio asmens, kuris veikia siekdamas su jo verslu, prekyba ar profesija nesusijusių tikslų. Sutartys, kurioms taikytinos Direktyvos 93/13/EEB nuostatos, turi būti vertinamos pagal bendruosius vartotojų sutartims kvalifikuoti taikomus kriterijus. Vadovaujantis tais pačiais bendraisiais kriterijais, siekiant įvertinti, ar konkreti sutartis priskirtina prie vartojimo sutarčių, turėtų būti vertinamas ir advokato specifinis teisinis statusas (laisvosios profesijos atstovas), ir jo sudaroma teisinių paslaugų sutartis su klientu, nepaisant to, su kuria teisės sritimi yra susijęs teisinių paslaugų teikimo sutarties dalykas. Pažymėtina, kad laisvosios profesijos atstovas santykiyje su vartotoju būtų laikomas verslininku, nepaisant to, kaip jis traktuojamas nacionalinės teisės prasme.

Kasacinis teismas konstatavo, kad advokatas, vykdamas savo profesinę veiklą, už atlyginimą teikdamas teises paslaugas asmeniniais tikslais veikiančiam fiziniam asmeniui (vartotojui), yra verslininkas (plačiąja prasme). Todėl advokato ir fizinio asmens, kuris veikia siekdamas su jo verslu, prekyba ar profesija nesusijusių tikslų, sudaryta tipinė sutartis turėtų būti teismo teisiškai kvalifikuojama kaip vartojimo sutartis.

Kasacinis teismas pažymėjo ir tai, kad, pripažinus teisinių paslaugų sutartis vartojimo sutartimis, būtina jų teisminė kontrolė siekiant įvertinti ir nustatyti, ar jų sudarytos sąlygos nėra nesąžiningos CK 6.188 straipsnio 2 dalies (šiuo metu galiojančio CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalies) prasme. Sutarties dalykas, šiuo atveju teisinės paslaugos, taip pat jų kaina standartines teisinių paslaugų sutartyse turi būti vertinamos nesąžiningumo požiūriu, jeigu jos išreikštos neaiškiai ir nesuprantamai (CK 6.188 straipsnio 6 dalis (CK 6.228⁴ straipsnio 6 dalis), šios sąlygos turi būti aiškinamos vadovaujantis CK 6.193 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta *contra proferentem* taisykle kartu su CK 6.188 straipsnio 6 dalimi (CK 6.228⁴ straipsnio 6 dalimi). Neaiškios sutarties sąlygos aiškintinos sutartį prisijungimo būdu sudariusios šalies ir vartotojo naudai. Jeigu teismas konstatuotų sutarčių sąlygų dėl paslaugų apimčių neaiškumą, neišsamumą, tai, nustačius atliktų paslaugų apimtį, svarstyтина ir atitinkama kaina, kuri būtų sąžininga už tokių paslaugų atlikimą. Vertinant atlyginimo už teises paslaugas dydį reikšmingas ir tokio dydžio suderinamumas pagal Advokatūros įstatymo 50 straipsnio 3 dalyje nustatytus tinkamo atlyginimo už advokato teikiamas paslaugas kriterijus: nustatant advokato užmokesčio už teises paslaugas dydį, turi būti atsižvelgta į bylos sudėtingumą, advokato kvalifikaciją ir patirtį, kliento finansinę padėtį ir kitas reikšmingas aplinkybes. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas perdavė bylą dėl šios dalies iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-149-706/2015

Dėl Koncesijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalies aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje ieškovė ginčijo suteikiančiosios institucijos ir koncesijos suteikimo konkurso (toliau – Konkursas) laimėtojos suderėtus koncesijos sutarties projekto pakeitimus, motyvuodama tuo, kad atsakovė, neinformuodama ieškovės ir kitų potencialių Konkursu suinteresuotų ūkio subjektų, derybų su trečiuoju asmeniu metu iš esmės pakeitė koncesijos sutarties sąlygas ir pažeidė Koncesijų įstatyme įtvirtintą draudimą derybų metu keisti konkurso sąlygose

išdėstytas technines, finansines ir komercines sąlygas. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Koncesijų įstatyme įtvirtintas derybų procedūros reguliavimas suponuoja griežtesnį įstatymo 16 straipsnio 1 dalies aiškinimą (juolab kad išimtyms paprastai aiškinamos siaurai), pagal kurį draudimas nukrypti nuo konkurso techninių, komercinių ir finansinių reikalavimų negali būti suprantamas tik kaip ribojimas derybomis pakeisti pasiūlymų vertinimo kriterijus. Priešinga pozicija suponuotų iškraipytos konkurencijos situaciją, kai su vieninteliu ūkio subjektu suteikiančioji institucija derėtusi dėl pirminėse konkurso sąlygose neįtvirtintos ekonominių interesų pusiausvyros. Tai, be kita ko, galėtų lemti ūkio subjektų siekį suteikiančiajai institucijai dirbtinai teikti ekonomiškai nepagrįstus pasiūlymus tam, kad vėliau su ja galėtų derėtis dėl sau palankesnių koncesijos sutarties vykdymo sąlygų. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nesutiko su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, kad Koncesijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas ribojimas apima tik pasiūlymų vertinimo kriterijus. Kasacinis teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad ūkio subjektų galimybė teikti išlygas, pasiūlymus ir komentarus dėl konkursų sąlygų, o dėl pastarųjų vėliau derėtis su suteikiančiaja institucija, kai ši atitinkamo dalyvio pasiūlymą pripažįsta geriausiu, neišvengiamai priklauso nuo konkursų nuostatų formulavimo pobūdžio, t. y. koku tikslumu ir apibrėžtumu jos įtvirtintos, pavyzdžiui, nurodytos konkrečios formuluotės ar „ne mažiau“, „nuo iki“ ir pan.

Kasacinis teismas konstatavo, kad visi koncesijos sutarties projekto pakeitimai, išskyrus nuostatas dėl paslaugų teikimo vietos pakeitimo, neteisėti, nes pažeidžia derybų ribojimą, įtvirtintą Koncesijų įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje, iškreipia pradinį ūkio subjektų ir suteikiančiosios institucijos interesų pusiausvyros turinį, įtvirtintą Konkurso sąlygose, ir taip neužtikrina visų potencialių dalyvių teisės į sąžiningą konkurenciją, juolab kad ieškovė prieš tai bandė inicijuoti Konkurso sąlygų pakeitimus tam, kad koncesija galimiems dalyviams taptų ekonomiškai patrauklesnė. Dėl pirmiau nurodytų argumentų visumos teisėjų kolegija sprendė panaikinti apeliacinės instancijos nutartį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-226-248/2015

Dėl savivaldybės pareigos užtikrinti geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą ir kitiems asmenims priklausančių inžinerinių tinklų naudojimo ar perėmimo sąlygų

Apžvelgiamoje byloje ieškovas prašė priteisti iš atsakovų nuostolių, susijusių su neatlygintiniu ieškovui priklausančių inžinerinių tinklų naudojimu viešiesiems poreikiams tenkinti, atlyginimą ir nustatyti nuomos mokestį už tinklų naudojimą. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad ieškovas, būdamas verslininkas ir plėtodamas savo verslą, sau priklausančiame žemės sklype suformavo 64 sklypus gyvenamiesiems namams statyti, įrengė elektros tiekimą, dujų, vandentiekio, vietinę nuotekų šalinimo infrastruktūrą ir, vykdydamas savo komercinę veiklą, 28 sklypus pardavė. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad jei nustatomos įstatyme įtvirtintos sąlygos, kurioms esant kyla savivaldybės pareiga užtikrinti aptariamų viešųjų paslaugų teikimą, savivaldybė ar šias paslaugas teikiantis jos kontroliuojamas viešasis tiekėjas turi siekti perimti nuosavybėn ar teisėtai naudotis jų funkcijoms vykdyti būtina infrastruktūra, nepriklausomai nuo to, kieno lėšomis ar valia ji buvo sukurta. Kasacinis teismas pabrėžė, kad klausimas dėl kitiems asmenims priklausančių tinklų naudojimo ar perėmimo savivaldybės nuosavybėn turi būti sprendžiamas, atsižvelgiant į privačios nuosavybės teisės apsaugos reikalavimus. Taigi, kiekvienu konkrečiu atveju sprendžiant klausimą dėl privačiam asmeniui priklausančių, bet viešojo geriamojo vandens tiekimą ar nuotekų tvarkymo funkcijai reikšmingą funkciją įgavusių inžinerinių tinklų naudojimo šiai savivaldybės funkcijai vykdyti ar jų perėmimo, kai nėra sudarytos Geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymo įstatymo 18 straipsnio 5 dalyje nurodytos trišalės sutarties, būtina atrasti reikšmingų aplinkybių pusiausvyrą: viena vertus, įvertinti savivaldybės funkcijos specifiką, infrastruktūrą

sukūrusio asmens indėlių įgyvendinant šią viešųjų paslaugų teikimo pareigą, kita vertus, taip pat atsižvelgti į tai, ar komercinę veiklą vykdančio asmens išlaidos, patirtos sukūriant ginčo infrastruktūrą, nebuvo kompensuotos (visos ar iš dalies) parduodant turtą, kuriam ta infrastruktūra ir buvo sukurta. Siekis užtikrinti privačios nuosavybės apsaugą ir teisingai atlyginti už sukurtą viešosioms reikmėms naudojamą turtą neturi reikšti ir lemti pelno gavimo antrą kartą už tą patį objektą. Nuosavybės teisės gynimo klausimas sprendinamas tik dėl tos dalies, kiek tokių tinklų perėmimas negali reikšti neteisėto turto nusavinimo ar naudojimo neatlyginant. Kiekvienu atveju turi būti siekiama nustatyti teisingą šių aplinkybių ir interesų balansą – savivaldybės intereso ir poreikio tinkamai vykdant funkcijas perimti tinklus ar nustatyti naudojimosi jais sąlygas bei asmens teisės gauti kompensaciją už naudojamą nuosavybę, nesitikint papildomo pelno.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad savivaldybės pareiga tiekti geriamąjį vandenį bei tvarkyti nuotekas siejama su tam tikros teritorijos pripažinimu viešojo tiekimo teritorija. Kasacinis teismas nurodė, kad kaip matyti iš Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 13 straipsnio formuluotės, į viešojo vandens tiekimo teritoriją gali būti įtraukiamos ne tik gyvenamosios vietovės, bet ir jų dalys ar pavieniai pastatai, atitinkantys įstatyme nustatytus reikalavimus. Taigi, vietovės viešojo vandens tiekimo teritorijai priskiriamos ne pagal geografinį patekimą į tam tikros gyvenamosios vietovės ribas, o pagal atitiktį Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme nustatytiems kriterijams. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė perduoti nagrinėti iš naujo apeliacinės instancijos teismui bylos dalį dėl ginčo teisinių santykių metu galiojusio Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo 13 straipsnyje įtvirtintų įtraukimo į viešojo vandens tiekimo teritorijas sąlygų, o tuo atveju, jei tokios sąlygos būtų nustatytos, – spręsti dėl teisingo atlyginimo ieškovui, atsižvelgiant į pirmiau aptartas reikšmingas aplinkybes.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-219-313/2015

Dėl finansų maklerio įmonės kliento lėšoms, kurias finansų maklerio įmonė patikėjimo teise laiko banko sąskaitose, (ne)taikymo CK 6.56 straipsnio 8 dalyje nustatytos apsaugos banko bankroto atveju

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar banko sąskaitos, kuriose finansų maklerio įmonė (ieškovas) pagal Finansinių priemonių rinkų įstatymo (toliau – FPRĮ) 13 straipsnio 8 dalies reikalavimus patikėjimo teise laiko klientų lėšas, priskiriamos prie tokių sąskaitų, kuriose esančios lėšos pagal CK 6.56 straipsnio 8 dalį bankroto atveju neįtraukiamos į bankrutuojančio banko ar kitos kredito įstaigos turtą, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai. Bylą nagrinėję žemesnių instancijų teismai, tenkindami ieškovo reikalavimus, sprendė, kad ieškovo turima atsakovo banke sąskaita yra depozitinė sąskaita, kurioje lėšos yra atskirtos tiek nuo jo, tiek nuo banko turto, todėl joms taikytina CK 6.56 straipsnio 8 dalyje nustatyta apsauga banko bankroto atveju.

CK 6.913 straipsnyje įtvirtinta banko sąskaitos sutarties samprata. Pagal bendrąją taisyklę bankas gali disponuoti kliento sąskaitoje esančiomis lėšomis su sąlyga, jeigu užtikrina kliento teisę netrukdomai disponuoti tomis lėšomis, kas reiškia, kad klientas netenka nuosavybės teisės į bankui perduotus banknotus ar monetas, vietoj to jis turi prievolinio pobūdžio teisę pareikalauti, kad bankas šalių sutartomis sąlygomis ir tvarka perduotų tam tikrą pinigų kiekį, o banko bankroto atveju tokie banko klientai pagal bendrąją taisyklę tampa banko kreditoriais, kurių reikalavimai tenkinami Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka. Kasacinis teismas darė išvadą, kad depozitinė sąskaita vadinama sąskaita, kurioje sąskaitos savininkas laiko ne jam nuosavybės teise priklausančias lėšas. Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad lėšų pervedimo į depozitinę sąskaitą pagrindas, asmens, atidariusio sąskaitą, teisinis statusas ir kitos sąlygos yra skirtingi, sprendė, kad tik tos depozitinės sąskaitos, kurių teisinis reglamentavimas pagrindžia CK 6.913 straipsnyje įtvirtintos bendrosios taisyklės netaikymą, gali būti priskirtos prie nurodytų CK 6.58 straipsnyje. Pažymėtina, kad CK

6.56 straipsnio 8 dalis, kaip specialioji teisės norma, kuri nustato CK 6.913 straipsnyje įtvirtintos bendrosios teisės normos išimtį, negali būti taikoma pagal analogiją arba aiškinama plečiamai.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad investicinių lėšų atskyrimo principas, lemiantis finansų maklerio įmonės pareigas, susijusias su klientų lėšų laikymu, yra įtvirtintas 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl finansinių priemonių rinkų, iš dalies keičiančioje Tarybos direktyvas 85/611/EEB, 93/6/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EB bei panaikinančioje Tarybos direktyvą 93/22/EEB (toliau – MiFID), iš kur jis yra perkeltas į FPRĮ nuostatas. MiFID 13 straipsnio 8 dalyje yra nustatyta, kad, saugodama klientams priklausančias lėšas, investicinė įmonė imasi atitinkamų priemonių, siekdama apsaugoti klientų nuosavybės teises ir, išskyrus kredito įstaigas, neleidžia jų naudoti savo sąskaita. Taigi MiFID nustato klientų lėšų atskyrimo reikalavimą tiek investicinėms įmonėms, tiek kredito įstaigoms, teikiančioms investicines paslaugas, tačiau kredito įstaigoms nustatyta tam tikrų išimčių. MiFID 13 straipsnio 8 dalies reikalavimas įgyvendintas FPRĮ 13 straipsnio 8 dalyje, kur pasirinktas toks jo įgyvendinimo būdas: finansų maklerio įmonė, saugodama klientams priklausančias pinigines lėšas, privalo imtis priemonių, užtikrinančių klientų nuosavybės teisės apsaugą ir užkertančių kelią neteisėtam naudojimuisi klientams priklausančiomis pinigėmis lėšomis. Draudimas naudotis kliento lėšomis netaikomas licencijuotoms kredito įstaigoms. Finansų maklerio įmonė klientų pinigines lėšas kredito įstaigoje privalo laikyti patikėjimo pagrindais atskirai nuo nuosavų lėšų. Klientų pinigines lėšas, perduotas finansų maklerio įmonei finansinėms priemonėms pirkti, ir klientų pinigines lėšas, pardavus klientui priklausančias finansines priemones, yra kliento nuosavybė, į kurią negali būti nukreiptas išieškojimas pagal finansų maklerio įmonės skolas. Kasacinis teismas konstatavo, kad investicinių lėšų atskyrimo principas skirtas reguliuoti finansų maklerio ir klientų santykius ir apsaugoti finansų maklerio klientus finansų maklerio bankroto atveju, o ne finansų maklerio santykius su trečiaisiais asmenimis, tarp jų ir kredito įstaigomis, disponuojant kliento lėšomis, t. y. neskirtas apsaugoti finansų maklerio klientų kredito įstaigos, kuriame finansų makleris laiko kliento lėšas, bankroto atveju ir nelemia CK 6.913 straipsnyje įtvirtintos bendrosios taisyklės išimties.

Kasacinis teismas nurodė, kad patikėtinių atidarytos banko sąskaitos, kuriose šie laiko patikėtojų lėšas, nėra priskiriamos prie nurodytų CK 6.56 straipsnyje, kurioms netaikoma bendroji CK 6.913 straipsnyje įtvirtinta taisyklė. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad banko sąskaitos, kuriose finansų maklerio įmonė pagal FPRĮ 13 straipsnio 8 dalies reikalavimus patikėjimo teise laiko klientų lėšas, nepriskiriamos prie tokių sąskaitų, kuriose esančios lėšos pagal CK 6.56 straipsnio 8 dalį bankroto atveju neįtraukiamos į bankrutuojančio banko ar kitos kredito įstaigos turtą, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą, kuriuo ieškovo reikalavimus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97-313/2015

Dėl karšto vandens tiekėjo ir vartotojo teisių, pareigų ir atsakomybės ribų

Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo iš viešųjų karšto vandens tiekimo sutartinių teisinių santykių. Ieškovą (karšto vandens tiekėją) ir atsakovus (karšto vandens vartotojus) sieja konkludentiniais veiksmais sudaryta karšto vandens tiekimo sutartis – ieškovas tiekia namui, kuriame gyvena atsakovai, karštą vandenį, o atsakovai moka už jiems nuosavybės teise priklausančiame bute suvartotą karštą vandenį. Ieškovas prašė panaikinti Valstybinės energetikos inspekcijos sprendimą dėl neužtikrinamo karšto vandens parametro atsakovės nuosavybės teise priklausančiame bute. Atsakovai priešieškiniu teigė, kad ieškovas pažeidė karšto vandens tiekimo sutartį, nes tiekė į jų butą teisės aktais nustatytų parametrų (temperatūros) neatitinkantį karštą vandenį. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė ir tenkino dalį priešieškiniu, įpareigojant ieškovą grąžinti pagal sutartį atsakovų sumokėtas sumas, o apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai, t. y. priešieškiniu atmetė, o ieškinį tenkino iš dalies.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad tiek vartotojai, tiek energetikos įmonė, manydami, kad kita šalis nesilaiko energetikos sritį reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, veikia netinkamai ir pažeidžia jų teisėtus interesus, turi dėl ginčo sprendimo įstatyme nustatytais atvejais išankstine ne teismo tvarka kreiptis į Valstybinę energetikos inspekciją prie Energetikos ministerijos (toliau – Inspekcija). Tokio ginčo pagrindą ir dalyką sudaro teisės aktuose, reglamentuojančiuose visuomeninius santykius energetikos sektoriuje, nustatytos tvarkos pažeidimas (vartotojo ar energetikos įmonės neteisėti veiksmai (neveikimas) ir prašymas pašalinti daromus pažeidimus). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad Energetikos įstatymo 34 straipsnio 2 dalis nustato privalomą ikiteisminę ginčo nagrinėjimo tvarką tais atvejais, kai vartotojas kreipiasi dėl, *inter alia*, netinkamo energijos tiekimo, apskaitos ir dėl to esančio nepagrįsto energetikos įmonės reikalavimo apmokėti už suvartotą energiją. Kasacinis teismas nurodė, kad šioje byloje ieškovas, nesutikdamas su Inspekcijos sprendimu (išvada), kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą dėl ginčo nagrinėjimo ir sprendimo iš esmės (Energetikos įstatymo 34 straipsnio 16 dalis). Kasacinis teismo vertinimu, šioje byloje nagrinėtas ne tarp ieškovo ir Inspekcijos, o tarp ieškovo ir atsakovų kilęs ginčas, kurį įstatymo nustatyta ikiteisimine tvarka, neperžengdama savo kompetencijos ribų, išnagrinėjo Inspekcija. Atsižvelgdamas į tai, kad šioje byloje spręstas ginčas dėl šalių sutartinių teisių ir pareigų, kasacinis teismas konstatavo, jog atsakovė (karšto vandens vartotoja) pagrįstai ieškinyje nurodyta kaip atsakovė, todėl atmetė kasacinio skundo argumentą dėl netinkamo atsakovo šioje byloje.

Kasacinis teismas nurodė, kad šilumos ir karšto vandens tiekėjas atsako už nustatytos kokybės šilumnešio pristatymą šilumos vartotojams iki tiekimo-vartojimo ribos, t. y. vietos, kurioje tiekėjo įrenginiai sujungti su vartotojo nuosavybės arba vartotojų bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančiais įrenginiais (Šilumos ūkio įstatymo 11 straipsnis). Tai reiškia, kad karšto vandens tiekėjas yra atsakingas už jam priklausančių įrenginių tinkamą funkcionavimą ir įstatymo nustatytų parametrų karšto vandens patiekimą į vartotojų įrangą, o vartotojai (namo butų, kitų patalpų savininkai) yra atsakingi už jų bendrosios dalinės nuosavybės teise valdomą karšto vandens tiekimo įrangą ir jie privalo užtikrinti šios įrangos atitiktį įstatymo nustatytiems reikalavimams ir tinkamą funkcionavimą. Šioje byloje nėra ginčo, kad ieškovo tiekiamas karštas vanduo iki įvado (tiekėjo įrenginių ir namų bendraturčių įrenginių sujungimo) ir šilumos punkte atitinka teisės aktų nustatytą temperatūrą, tačiau vandens paėmimo (vartojimo) vietoje – atsakovų bute, jų teigimu, karšto vandens temperatūra yra mažesnė negu 50°C ir neatitinka nustatytų reikalavimų.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad karšto vandens vartotojas turi teisę reikalauti iš karšto vandens tiekėjo, jog jam priklausančiose patalpose arba bute (vandens paėmimo (vartojimo) vietoje) būtų palaikoma teisės aktuose nustatyta karšto vandens temperatūra, tačiau tik tuo atveju, jeigu pastato karšto vandens sistema atitinka teisės akto (taisyklių 1 priedo 24 punkto) reikalavimus (Šilumos tiekimo ir vartojimo taisyklių, patvirtintų energetikos ministro 2010 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. 1-297, 234.1 punktas). Tarp kitų keliamų karšto vandens tiekimo sistemai reikalavimų Pastatų karšto vandens sistemų įrengimo taisyklių 33 punkte nustatyta, kad karšto vandens sistemose privalomas cirkuliacinis kontūras, kuris užtikrina tinkamos temperatūros karšto vandens tiekimą į namo butus, kitas patalpas, išskyrus atvejus, kai karšto vandens naudojimas laiko atžvilgiu yra reglamentuotas, o vandens temperatūra nebus žemesnė už nurodytą šių taisyklių 9 punkte. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad cirkuliacinė linija (cirkuliacinis kontūras) namų rūsiuose buvo suprojektuota, tačiau neįrengta (jos nėra), todėl ieškovas neturi galimybių užtikrinti nustatytos temperatūros karšto vandens tiekimo vandens vartojimo vietoje – atsakovų bute, t. y. teismas nustatė, kad ieškovas savo įrenginiais tiekia įstatymo reikalavimus atitinkančios temperatūros karštą vandenį, o atsakovų bute vartojamo karšto vandens temperatūra sumažėja ir neatitinka nustatytų parametrų ne dėl ieškovo neteisėtų veiksmų ir kaltės, o dėl netinkamai sutvarkytos namo bendraturčiams priklausančios karšto vandens tiekimo įrangos ir jos neatitikties įstatymo reikalavimams. Nustatęs, kad ieškovas, vykdydamas karšto vandens tiekimo kasatoriams sutartį, sutarties sąlygų nepažeidė ir jo kaltės dėl mažesnės, negu įstatymo nustatyta, temperatūros

karšto vandens tiekimo į atsakovų butą nėra, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad nėra teisinio pagrindo tenkinti priešieškiniu reikalavimą priteisti kasatoriams jų ieškovui sumokėtą mokesčių už karštą vandenį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-284-219/2015

Civilinio proceso teisė

Dėl kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje priimto teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje

Apžvelgiamoje byloje kilo klausimas, ar antstolis pagrįstai atsisakė nutraukti Lietuvoje pradėtą vykdomąją bylą, skolininkui pateikus Latvijos Respublikos teismo sprendimą, kuriuo skolininkas (fizinis asmuo) pripažintas bankrutavusiu. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai procesiniais sprendimais pareiškėjo skundą dėl antstolio veiksmų atmetė.

Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje priimto teismo sprendimo bankroto byloje pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, pažymėjo, kad esminė pripažinimo aspektu yra Tarybos 2000 m. gegužės 29 d. Reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų (toliau tekste – Reglamentas Nr. 1346/2000) 16 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad bet kuris sprendimas iškelti bankroto bylą, kurį pagal savo jurisdikciją, kaip nustatyta 3 straipsnyje, priima valstybės narės teismas, pripažįstamas visose kitose valstybėse narėse nuo to momento, kai sprendimas įsiteisėja bankroto bylą iškėlusioje valstybėje. Pagal Reglamento Nr. 1346/2000 17 straipsnio 1 dalį, jei šis reglamentas nenumato ko kita, 3 straipsnio 1 dalyje nurodytas teismo sprendimas iškelti bylą be tolesnių formalumų bet kurioje kitoje valstybėje narėje turės tokias pat pasekmes kaip ir bylą iškėlusioje šalyje tol, kol toje kitoje valstybėje narėje neiškeliama šalutinė nemokumo byla. Šioje teisės normoje remiamasi teismo sprendimo galios išplėtimo teorija – automatiškai pripažinto teismo sprendimo teisinė galia perkeliama iš kilmės valstybės į pripažįstančiosios valstybės teisinę sistemą. Tai reiškia, kad pripažintas teismo sprendimas perkeliamas toks, koks yra, ir pripažįstančiojoje valstybėje negali sukelti kitokių pasekmių, nei jis sukuria kilmės valstybėje.

Šioje byloje nėra duomenų, kad skolininkui Lietuvos Respublikos teismuose būtų iškelta šalutinė nemokumo byla, todėl nagrinėjamu atveju taikytinos pagrindinės Latvijos Respublikoje iškeltos nemokumo bylos teisinės pasekmės, kurios, atsižvelgiant į Reglamento Nr. 1346/2000 3 straipsnio 1 dalies, 4 straipsnio 1 dalies, 16, 17 bei 25 straipsnių nuostatas, yra nustatytos pagal Latvijos Respublikos teisę. Atsižvelgdamas į Latvijos nemokumo įstatymo nuostatas, kasacinis teismas darė išvadą, kad konkretaus kreditoriaus bei jo finansinio reikalavimo neįtraukimas į nemokumo bylą negali būti pagrindas atleisti skolininką nuo atitinkamos skolos. Priešingas aiškinimas reikštų, kad skolininkas galėtų būti atleidžiamas nuo įsipareigojimų tiems kreditoriams, kurių apskritai nenurodė, tačiau nebūti atleidžiamas nuo prievolių žinomiems kreditoriams plane nurodytų įsipareigojimų nevykdymo arba netinkamo vykdymo atveju. Tokiu būdu būtų paneigiama nemokumo, kaip kolektyvinio proceso, esmė, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai – galbūt nesąžiningas skolininkas įgytų didesnę įstatymo apsaugą nei visiškai sąžiningas subjektas, atskleidžiantis savo kreditorius, tačiau galbūt dėl objektyvių priežasčių nepajėgiantis įvykdyti skolų nurašymo plane išdėstytų įsipareigojimų. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad skolininko, Latvijos teismo sprendimu pripažinto bankrutavusio, kreditorius A. T. ir prievolė jam, nors ir buvo nurodyti šio skolininko pareiškime dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau nebuvo įtraukti į jo atleidimo nuo skolų planą, todėl, nors Latvijos Respublikos kompetentingo teismo sprendimas pradėti jam nemokumo procesą ir 2013 m. rugsėjo 24 d. sprendimas užbaigti fizinio asmens įsipareigojimų panaikinimo procedūrą bei nemokumo procesą yra automatiškai pripažįstami ir vykdomi Lietuvos Respublikoje, tačiau jie nesukėlė teisinių pasekmių Latvijoje bankrutavusio skolininko prievolės kreditoriui A. T. vykdymui ir jos nepanaikino. Kasacinis teismas darė išvadą, kad Latvijoje

bankrutavusio skolininko prievolė kreditoriui A. T. nėra pasibaigusi ir turi būti vykdoma. Remdamasis nurodytais argumentais, bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197-611/2015

Dėl Fizinių asmenų bankroto įstatymo 5 straipsnio 6 dalies taikymo ir privalomo vykdymo veiksmų sustabdymo

Apžvelgiamoje byloje sprendžiami teisės normų, reglamentuojančių vykdymo veiksmų atlikimą, kai teisme priimamas pareiškimas dėl bankroto bylos skolininkui – fiziniam asmeniui – iškelimo, aiškinimo ir taikymo klausimai. Vykdomoje byloje buvo nukreiptas išieškojimas į skolininkams bendrosios jungtinės nuosavybės teise priklausantį sutartine hipoteka įkeistą nekilnojamąjį turtą: žemės sklypą ir butą. Ieškovai prašė pripažinti turto pardavimo iš varžytynių aktą negaliojančiu, nurodydami, kad antstolė, nepaisydama to, kad teisme buvo priimtas pareiškimas dėl bankroto bylos ieškovams iškelimo, toliau vykdė jų turto pardavimą iš varžytynių. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai procesiniais sprendimais ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 5 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad teismas ne vėliau kaip kitą darbo dieną nuo nutarties dėl pareiškimo iškelti fizinio asmens bankroto bylą priėmimo dienos šios nutarties nuorašą išsiunčia antstoliams, kuriems yra pateikti vykdomieji dokumentai dėl išieškojimo iš šio fizinio asmens ar dėl jo turto arešto, taip pat kredito įstaigoms, kuriose yra fizinio asmens sąskaitos. Nuo nurodyto pranešimo gavimo dienos sustabdomas fizinio asmens turto realizavimas ir (ar) išieškojimas, įskaitant išieškojimą ne ginčo tvarka. Aiškinant nuostatą „turto realizavimas ir (ar) išieškojimas sustabdomas“ turėtų būti laikomasi pozicijos, kad ši nuostata taikoma net ir tada, jei turto realizavimo ar išieškojimo procedūros (skolininko turto paieška, areštas, turto pardavimas iš varžytynių ir pan.) jau prasidėjusios, t. y. vykdymo veiksmai turi būti stabdomi bet kuriame skolininko turto realizavimo ar išieškojimo etape, taigi FABĮ 5 straipsnio 6 dalyje įtvirtinamas draudimas atlikti bet kokius veiksmus, susijusius su priverstiniu turto realizavimu ar išieškojimu. Toks nurodytos nuostatos aiškinimas atitinka FABĮ paskirtį ir tikslus, užtikrina, jog sąžiningiems skolininkams bus sudarytos sąlygos atkurti jų mokumą tenkinant kreditorių reikalavimus FABĮ nustatyta tvarka.

Kasacinis teismas nurodė, kad vykdomosios bylos sustabdymo ar turto realizavimo veiksmų sustabdymo atvejis, kai teismas priima pareiškimą dėl bankroto bylos iškelimo fiziniam asmeniui, CPK 626 straipsnyje tiesiogiai neįvardytas kaip privalomasis, tačiau tokiu laikytinas pagal FABĮ įstatymo 5 straipsnio 6 dalies nuostatą, kuri vertintina kaip specialioji norma, turinti pirmenybę prieš CPK normas (CPK 1 straipsnio 1 dalis). Ši norma turi būti aiškinama kartu su FABĮ 20 straipsnio 1 dalimi, kurioje įtvirtinta, kad jeigu atliekant vykdymo veiksmus varžytynių dalyvio mokestis sumokamas iki teismo nutarties iškelti fizinio asmens bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, teismas, išklausęs kreditorių ir fizinio asmens nuomonę, gali leisti baigti pradėtas vykdymo veiksmų procedūras išieškant skolas ir įpareigoti antstolį pervesti gautas lėšas į depozitinę sąskaitą. Kasacinis teismas sprendė, kad antstolė pažeidė imperatyviasias FABĮ įstatymo 5 straipsnio 6 dalies nuostatas ir skolininkų teises, nes jiems priklausantis turtas buvo parduotas iš varžytynių, neatsižvelgus į įstatyme nustatytą įpareigojimą sustabdyti turto realizavimo ir (ar) išieškojimo veiksmus, teismui priėmus pareiškimą dėl bankroto bylos fiziniam asmeniui iškelimo. Šios aplinkybės sudaro pagrindą daryti išvadą, kad antstolės surašytas turto pardavimo iš varžytynių aktas neteisėtas, todėl naikintinas ir taikytina restitucija. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkinti iš dalies.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189-690/2015

Dėl papildomo teismo sprendimo priėmimo dėl šalies turėtų bylinėjimosi išlaidų priteisimo

Apžvelgiamoje byloje kilo klausimas dėl teisės normų, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, kai prašymas dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ir jų dydį patvirtinantys įrodymai teismui pateikti po to, kai byla buvo nutraukta ieškovui atsisakius ieškinio, aiškinimo ir taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai nutartimis, nurodę, kad bylinėjimosi išlaidas patvirtinantys dokumentai nebuvo pateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos, atsisakė tenkinti atsakovo prašymą priimti papildomą sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo.

CPK 98 straipsnio 1 dalies nuostatos, kad advokato ar advokato padėjėjo pagalbos išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas jas priteisti ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos, gali būti netaikomos, nustačius reikšmingas aplinkybes, įrodančias, kad asmuo neturėjo galimybės pateikti prašymo dėl atstovavimo išlaidų ir jų dydį pagrindžiančių įrodymų iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos. Tokiu atveju teismas CPK 277 straipsnio pagrindu turi priimti papildomą sprendimą ir spręsti dėl turėtų bylinėjimosi išlaidų priteisimo. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, jei atsakovui nebuvo pranešta apie rašytinį teismo posėdį, o jo metu teismas priėmė ieškovo atsisakymą nuo ieškinio ir bylą nutraukė, ir dėl to atsakovas netenka galimybės pateikti turėtas bylinėjimosi išlaidas patvirtinančius įrodymus bei prašymą atlyginti šias išlaidas, tokios aplinkybės teismo turėtų būti laikomos reikšmingomis, sprendžiant dėl papildomo sprendimo priėmimo. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijos nutartis ir atsakovo prašymą išsprendė iš esmės, t. y. priteisė iš ieškovo atsakovui pirmosios instancijos teisme turėtas bylinėjimosi išlaidas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-207-313/2015

Dėl fizinio asmens atstovavimo civiliniame procese pagal pavedimą ir atstovavimo išlaidų priteisimo

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar šalis, kurios naudai teismas priėmė palankų sprendimą, turi reikalavimo teisę ir ar jam gali būti priteistos atstovavimo išlaidos, kurias jis už suteiktas teisines paslaugas mokėjo ne advokatui (jo padėjėjui), o teisėtai veikiančiai ir teisines paslaugas pagal pavedimą teikiančiai įmonei; ar tokios išlaidos gali būti atlyginamos pagal CPK 88 straipsnio 1 dalies 9 punktą kaip kitos su bylos nagrinėjimu susijusios būtinos išlaidos. Pirmosios instancijos teismas sprendimu priteisė ieškovei bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, o apeliacinės instancijos teismas panaikino šią sprendimo dalį.

Kasacinis teismas nurodė, kad atstovavimui nustatyti apribojimai ir reikalavimai iš esmės lemia ir atstovavimo išlaidų paskirstymo, priteisimo reglamentavimą. CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 punktą išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti priskiria prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, o CPK 98 straipsnio 1 dalis nustato, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Tai reiškia, kad įstatymas nustato civilinio proceso dalyviui, kurio naudai priimtas sprendimas, teisę reikalauti iš kitos (pralaimėjusios) šalies savo patirtų atstovavimo civiliniame procese pagal pavedimą išlaidų atlyginimo tik tuo atveju, kai jam atstovavo advokatas arba advokato padėjėjas. Kitokios fizinio asmens patirtos atstovavimo išlaidos civiliniame procese, įskaitant ir tas, kai fiziniam asmeniui atstovauja su juo susiję, CPK 56 straipsnio 1 dalies 3–6 punktuose nurodyti asmenys, negali būti priteistos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šios situacijos kitaip neleidžia vertinti ieškovės nurodomi argumentai, kad jai pagal pavedimą civiliniame procese atstovavusi teisinių paslaugų įmonė veikia teisėtai, jos su šia įmone sudaryta sutartis neprieštarauja

įstatymams, todėl jos patirtos išlaidos, kurias ji sumokėjo bendrovei už atstovavimą teisme, turi būti pripažintos kitomis būtinomis, pagrįstomis bylinėjimosi išlaidomis (CPK 88 straipsnio 1 dalies 9 punktą) ir kadangi teismas priėmė jai palankų sprendimą, jos turi būti priteistos iš atsakovo. Atstovavimo išlaidos yra tiesiogiai aptartos CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 punkte (išlaidos advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti), todėl atsakovės argumentai dėl CKP 88 straipsnio 1 dalies 9 punkto taikymo jos patirtoms išlaidoms nepagrįsti. Tačiau kasacinis teismas, nustatęs, kad ieškovė ir advokatas M. Š. pasirašė atstovavimo sutartį, pagal kurią šis advokatas jai atstovavo pirmosios instancijos teisme, ir atsižvelgdamas į tai, kad byloje priimtas pirmosios instancijos teismo sprendimas yra palankus ieškovei, sprendė, jog ji turi teisę reikalauti ir jai turi būti priteistos advokato atstovavimo išlaidos pirmosios instancijos teisme, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą, advokato darbo ir laiko sąnaudas (CPK 98 straipsnio 1, 2 dalys). Šios ieškovės teisės nepaneigia byloje nustatyta aplinkybė, kad pinigus už advokato pagalbą ji mokėjo per tarpininką – juridinį asmenį, teikiantį teisines paslaugas. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo dalį, priteisdamas proporcingai ieškovės tenkintų reikalavimų daliai iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų pirmosios instancijos teisme atlyginimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-212-219/2015

Dėl galimybės kasacine tvarka skųsti apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvus

Apžvelgiamoje byloje kasaciniu skundu atsakovas prašė pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvus, tačiau neprašė pakeisti skundžiamos nutarties rezoliucinės dalies.

Kasacinis teismas suformulavo šią aktualią teismų praktikai teisės aiškinimo ir taikymo nagrinėjamoje byloje taisyklę: tais atvejais, kai apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje padarytos išvados ir išdėstyti motyvai savarankiškai, t. y. nepriklausomai nuo teismo sprendimo rezoliucinės dalies konkrečioje byloje, daro poveikį byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ar pareigoms, jų teisiniam statusui ir gali jiems sukurti teisinius padarinius ateityje, byloje dalyvaujantiems asmeniui turėtų būti suteikta galimybė kasaciniu skundu kvestionuoti šias motyvuojamosios dalies išvadas (motyvus). Priešingas aiškinimas nesiderintų su asmens teisės į teisminę gynybą realumo ir veiksmingumo imperatyvais. Kita vertus, aiškinimas, kad byloje dalyvaujantis asmuo visada gali skųsti vien tik tam tikrus teismo sprendimo (nutarties) motyvus, neatitiktų civilinio proceso tikslų ir principų, pagal kuriuos teismo paskirtis yra ginti ne bet kokio, o suinteresuoto asmens, kurio teisės ar įstatymo saugomi interesai yra pažeisti, interesus (CPK 2 straipsnis, 5 straipsnis 1 dalis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šios bylos atveju apeliacinės instancijos teismas atsakovo ir trečiojo asmens santykius dėl ginčo žemės sklypo kvalifikavo kaip panaudos. Ši teismo išvada turi svarbią teisinę reikšmę, nes apibrėžia ir nustato minėtų asmenų teisinių santykių pobūdį, kuris suponuoja atitinkamas jų teises ir pareigas, ginčo žemės sklypo naudojimo teisinį režimą. Pirmiau paminėta teismo išvada turi reikšmės ne tik šios bylos išsprendimui ir baigčiai, bet ir byloje dalyvaujančių asmenų santykiams ateityje. Pasibaigus teismo procesui šioje byloje, asmenys savo teises ir pareigas galės (turės) įgyvendinti (vykdyti) paisydami šioje byloje teismo padarytų išvadų. Kilus naujam ginčui, skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvuojamoje dalyje padarytos išvados gali turėti prejudicinę ir *res judicata* galią. Vadovaudamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas sprendė, kad atsakovas turėjo teisę kasacine tvarka skųsti ir prašyti peržiūrėti nurodytas apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvuojamosios dalies išvadas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238-915/2015

Dėl bylinėjimosi išlaidų priteisimo bylose dėl reikalavimų, atsirandančių iš vartojimo teisinių santykių

Apžvelgiamoje byloje kilo klausimas, ar vartotojai bylose dėl reikalavimų, atsirandančių iš vartojimo teisinių santykių, turi būti atleidžiami nuo išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad ieškovo apeliacinis skundas ir ieškinys iš esmės patenkinti, atsakovų priešieškiniis atmetas, priteisė iš atsakovų bylinėjimosi išlaidas ir išlaidas valstybei, susijusias procesinių dokumentų įteikimu (CPK 93 straipsnis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK 83 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad vartotojai bylose dėl reikalavimų, atsirandančių iš vartojimo teisinių santykių, nuo žyminio mokesčio atleidžiami. Remiantis šia norma atsakovai, teikdami byloje priešieškinį, nuo žyminio mokesčio buvo atleisti, tačiau proceso normos neatleidžia atsakovų nuo kitų išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu (CPK 88 straipsnis), mokėjimo. Kadangi ieškovo byloje pareikštas reikalavimas iš esmės buvo patenkintas, o atsakovų priešieškiniis netenkintas, tai teismas tinkamai paskirstė bylinėjimosi išlaidas, priteisdamas jas iš atsakovų CPK 93 straipsnio pagrindu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-284-219/2015

Darbo teisė

Dėl kolektyvinės sutarties galiojimo ir vykdymo, kolektyvinio darbo ginčo ir darbuotojo teisės inicijuoti individualaus darbo ginčo nagrinėjimą

Apžvelgiamoje byloje darbuotojai (ieškovai) pareikštais ieškiniais prašė jiems priteisti įmonės kolektyvinės sutarties nuostatose nustatytą papildomą darbo užmokestį ir su juo susijusias išmokas. Darbdavys (atsakovas) teigė, kad kolektyvinių derybų dėl ieškovų nurodytų kolektyvinės sutarties nuostatų vykdymo metu buvo pasirašytas susitarimas, keičiantis, t. y. sustabdantis atitinkamų kolektyvinės sutarties nuostatų, kuriomis ieškovai grindžia savo reikalavimus, vykdymą. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai atmetė atsakovo argumentus ir dalį ieškovų reikalavimų tenkino.

Kasacinis teismas nurodė, kad, vykstant darbuotojų atstovų ir darbdavio deryboms dėl įmonės kolektyvinės sutarties nuostatų, susijusių su darbo užmokesčio ir kitų išmokų mokėjimu, vykdymo, atskiri darbuotojai (ieškovai), manydami, kad darbdaviui nevykdant pirmiau nurodytų kolektyvinės sutarties nuostatų yra pažeidžiamos jų individualios subjektinės teisės gauti kolektyvinėje sutartyje sutarto dydžio darbo užmokestį ir jo priedus, pareiškė nagrinėjamus ieškinius. Kaip teisingai sprendė bylą nagrinėję teismai, kolektyvinės sutarties nuostatos, nustatančios darbo užmokestį ir kitų su juo susijusių išmokų mokėjimą, yra normatyvinės nuostatos (DK 61 straipsnio 1 dalis). Kasacinis teismas sprendė, kad šiuo atveju ieškovai turėjo teisę inicijuoti nagrinėjamą ginčą. Darbuotojų atstovų ir darbdavio kolektyvinio ginčo metu vykstančios derybos ir šių derybų metu priimti susitarimai negali riboti darbuotojų subjektinės teisės į teisminę gynybą (CPK 5 straipsnis).

Kasacinis teismas nurodė, kad kolektyvinių derybų rezultatu esantys darbuotojų atstovų ir darbdavio susitarimai turi saistyti tiek juos sudariusias šalis, tiek visus įmonės darbuotojus. Spręsdama klausimą, ar darbuotojų atstovų ir darbdavio kolektyvinių derybų metu pasirašytas susitarimas pakeitė kolektyvinę sutartį, atitinkamas jos nuostatas, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad kolektyvinė sutartis – tai įstatymo nustatyta tvarka parengtas ir darbdavio bei įmonės darbuotojų per atstovus sudarytas bei pasirašytas rašytinis susitarimas, kurio turinį sudaro organizacinių, informacinių, prievolinių ir normatyvinių sąlygų visuma, kuris yra taikomas visiems tos įmonės darbuotojams (DK 59 straipsnio 1, 2 dalys, 60 straipsnis, 61 straipsnio 1, 2 dalys, 62 straipsnis). Kolektyvinė sutartis, jeigu joje nenustatyta kitaip, keičiama ir papildoma tokia pačia tvarka, kaip sudaroma pati sutartis (DK 64 straipsnis). Kasacinis teismas nurodė, kad nors nebuvo laikytasi minėtos kolektyvinės sutarties pakeitimo tvarkos (darbuotojų kolektyvas neturėjo teisės tiesiogiai derėtis su darbdaviu dėl kolektyvinės sutarties sąlygų, tai yra profesinės sąjungos (arba darbo tarybos) prerogatyva), tačiau kadangi visos trys profesinės sąjungos pasirašė šį

susitarimą, kuriam vėliau pritarė darbuotojų konferencija ir kurio pratęsimai laikytini kolektyvinės sutarties priedu, darytina išvada, kad visi įmonės darbuotojai buvo tinkamai atstovaujami, susitarimas buvo pasirašytas visų darbuotojų interesais, siekiant išspręsti kolektyvinį ginčą ir sušvelninti įmonėje buvusią padėtį, todėl jis yra privalomas tiek darbdaviui, tiek darbuotojų atstovams, tiek pavieniams darbuotojams. Kasacinis teismas konstatavo, kad darbdavio ir darbuotojų atstovų sudaryti kolektyviniai susitarimai turi pirmenybę ir yra privalomi visiems darbuotojams, kitaip paneigiama kolektyvinių darbo santykių, kolektyvinių ginčų sprendimų ir derybų esmė. Kadangi susitarimu, kuris yra privalomas visiems įmonės darbuotojams, buvo susitarta dėl kolektyvinių sutarties nuostatų, kuriomis ieškovai grindžia savo reikalavimus, vykdymo kolektyvinio ginčo ir šalių derybų metu sustabdymo, tai nebuvo teisinio pagrindo tenkinti ieškovo reikalavimus. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą, kuriuo ieškinius atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-184-313/2015

Dėl priteistinos kompensacijos už priverstinės pravaikštos laiką dydžio, neturtinės žalos dydžio ir procesinių palūkanų darbo byloje (ne)priteisimo

Apžvelgiamoje byloje ieškovė (darbuotoja) prašė pripažinti atleidimą iš darbo neteisėtu, gražinti į darbą, priteisti vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką ir neturtinės žalos atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas tenkino iš dalies.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismas, priteisdamas kompensaciją už priverstinę pravaikštą, pagrįstai įvertino šias aplinkybes: ieškovės ir darbdavio elgesį iki atleidimo iš darbo, rodantį, kad abi šalys nesiekė rasti racionalaus nesutarimų sprendimo būdo; tai, kad bylos nagrinėjimas užtruko daugiau kaip dvejus metus; kompensacijos dydį ir tai, kad tokios sumos priteisimas gali sukelti darbdaviui sunkių finansinių padarinių; atleidžiant darbuotoją buvo sumokėta penkių vidutinių darbo užmokesčių dydžio kompensacija; darbuotojos pasyvią poziciją darbo paieškos atžvilgiu. Kasacinis teismas pažymėjo, kad šios bylos nagrinėjimas užtruko daugiau kaip dvejus metus ir visą tą laiką ieškovė nurodė negaunanti darbo pajamų, tačiau byloje nėra duomenų, kad ji būtų siekusi susirasti kitą (kad ir laikiną) darbą. Kompensacija už priverstinės pravaikštos laiką visų pirma skirta darbuotojo praradimams netekus darbo pajamų kompensuoti, todėl paties darbuotojo elgesys siekiant šiuos praradimus sumažinti ar pasyviai leidžiant jiems didėti yra reikšminga aplinkybė, kurią teismas turi įvertinti vadovaudamasis darbo teisių įgyvendinimo sąžiningumo, teisingumo, protingumo principais, visumos kitų reikšmingų bylos aplinkybių kontekste. Kartu, kasacinio teismo nuomone, apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškovei priteistinos kompensacijos dydžio, nepakankamai įvertino bylos aplinkybes, susijusias su darbdavio finansine padėtimi. Pagal byloje pateiktą nepriklausomo auditoriaus išvadą bendrovės turtinė padėtis nėra gera, bendrovė vėluoja išmokėti atlyginimus kitiems darbuotojams, teismo sprendimu priteista išmoka ieškovei būtų išieškoma ir tenkinama pirmiau už dirbančiųjų reikalavimus, o tai galėtų neigiamai paveikti kitų darbuotojų padėtį. Atsižvelgdamas į nustatytas bylos aplinkybes, kasacinis teismas sprendė, kad yra pagrindas sumažinti 50 proc. iš darbdavio ieškovės naudai priteistiną kompensaciją už priverstinės pravaikštos laiką.

Sprenddamas dėl neturtinės žalos atlyginimo, kasacinis teismas nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai įvertino bylos aplinkybes, reikšmingas neturtinės žalos faktui konstatuoti: prieš ieškovę naudotą psichologinį spaudimą siekiant nulemti jos apsisprendimą išeiti iš darbo, siekį ją atleisti bet kokių būdų; aplinkybę, kad ieškovė neturėjo drausminių nuobaudų; neigiamus padarinius (ieškovė neteko nuolatinių pajamų, negalėjo vykdyti kredito įsipareigojimų). Dėl to apeliacinės instancijos teismas turėjo pagrindą daryti išvadą, kad tokie darbdavio neteisėti veiksmai neabejotinai sukėlė ieškovei dvasinius išgyvenimus, emocijų įtampą, nestabilių darbo santykių jausmą. Tačiau nustatydamas priteistinos neturtinės žalos dydį, apeliacinės instancijos

teismas neįvertino kitų aplinkybių, reikšmingų sprendžiant dėl atlygintinos neturtinės žalos dydžio, mažinančių darbdavio atsakomybę: tai, kad ieškovės atleidimo pagrindas nėra diskredituojantis, t. y. neturi įtakos jos reputacijai, nesudaro kliūčių konkuruoti darbo rinkoje, nelemia neigiamos aplinkinių nuomonės. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį į teismų praktikoje priteisiamo analogiškose pagal faktines aplinkybes bylose neturtinės žalos atlyginimo dydį: įvertinus kiekvienos bylos faktinę individualią situaciją, neturtinės žalos atlyginimo priteisiama nuo 144,81 Eur (500 Lt) iki 1448,10 Eur (5000 Lt). Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad pagal nurodytas faktines bylos aplinkybes ir aktualią teismų praktiką ieškovei priteistinas 289,62 Eur (1000 Lt) neturtinės žalos atlyginimas.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, jog CK 6.37 straipsnis dėl procesinių palūkanų netaikomas darbo bylose, nes yra taikomas specialaus pobūdžio DK 300 straipsnis (šiam ginčui aktuali įstatymo redakcija, galiojusi iki 2013 m. sausio 1 d.). DK 300 straipsnis yra speciali darbo teisės norma, pagal kurią tais atvejais, kai darbdavys nevykdo teismo sprendimo, darbuotojo prašymu teismas priima nutartį išieškoti darbuotojui darbo užmokestį už visą laiką nuo sprendimo (nutarties) priėmimo dienos iki jo įvykdymo dienos. Ši DK nuostata įstatymo leidėjo iš esmės yra skirta skatinti darbdavį vykdyti prievoles darbuotojų naudai, tokiu būdu darbuotojui suteikiant papildomą teisių ir teisėtų interesų teisminę gynybą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį dėl 5 proc. procesinių palūkanų priteisimo iš atsakovo ieškovės naudai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-209-469/2015

Dėl DK 141 straipsnio 3 dalies taikymo, kai darbo sutartis nutraukiama teismo sprendimu nuo jo įsiteisėjimo dienos

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių atleidžiamo darbuotojo teisę į vidutinį darbo užmokestį už uždelsimą visiškai su juo atsiskaityti atleidžiant iš darbo, aiškinimo ir taikymo. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netenkino ieškovo reikalavimo priteisti vidutinį darbo užmokestį už uždelsimo sumokėti išieškinę išmoką laiką.

Kasacinis teismas nurodė, kad kilus ginčui dėl darbuotojo atleidimo iš darbo teisėtumo ir teismo sprendimu pripažinus, kad darbo sutartis su juo yra nutraukta nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo (priėmimo) dienos, darbuotojo atleidimo iš darbo data nukeliama. Tai sudaro pagrindą spręsti, kad tokiu atveju darbdavio pareiga visiškai atsiskaityti su atleidžiamu darbuotoju pagal DK 141 straipsnio 1 dalį atsiranda nuo teismo sprendimu nustatytos darbuotojo atleidimo iš darbo dienos. Šios bylos atveju darbo sutartis su ieškovu yra nutraukta nuo apeliacinės instancijos teismo sprendimo priėmimo ir paskelbimo dienos. Ji vertinama kaip jo atleidimo iš darbo diena ir darbdavio pareiga mokėti teismo nustatytą išieškinę išmoką pagal DK 141 straipsnio 1 dalį atsiranda nuo teismo sprendime nurodyto atleidimo momento. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai atmetė ieškovo reikalavimą priteisti vidutinį darbo užmokestį už uždelsimo sumokėti išieškinę išmoką laiką. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad ieškovui dėl neteisėto atleidimo atsiradę praradimai yra kompensuoti priteisiant jam iš atsakovo septynių mėnesių dydžio vidutinį darbo užmokestį už priverstinės pravaikštos laiką pagal DK (redakcija, galiojusi 2011 m. liepos 1 d.) 297 straipsnio 4 dalį (šiuo metu galiojančios redakcijos DK 300 straipsnio 4 dalis). Kasacinio teismo praktikoje dėl DK 141 straipsnio 3 dalies ir 297 straipsnio 4 dalies santykio yra pasisakyta, kad šios kompensacijos taikytinos skirtingoms faktinėms situacijoms ir jas abi mokant vienu metu gali būti paneigta šių išmokų kompensacinė prigimtis ir toks mokėjimas lemtų nepagrįstą darbuotojo praturtėjimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-237-695/2015

Bankroto teisė

Dėl bankrutuojančio fizinio asmens mokumo atkūrimo plano vykdymo santykyje su teise į privataus gyvenimo apsaugą

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl fizinio asmens bankroto administratoriaus teikiamos plano vykdymo ataskaitos turinio, bankrutuojančio fizinio asmens teisės į privatumą bankroto proceso metu ir kreditorių teisės fizinio asmens bankroto proceso metu gauti informaciją, kuri susijusi su bankrutuojančio fizinio asmens privačiu gyvenimu. Fizinio asmens bankroto administratorius prašė panaikinti kreditorių susirinkime priimtus nutarimus, nurodydamas, kad kreditoriaus reikalavimai mokumo atkūrimo planui pateikti įrodymus, pagrindžiančius bankrutuojančių asmenų pastangas susirasti geriau mokamą darbą, jų gautų lėšų panaudojimą, pažeistų bankrutuojančių asmenų teises į privatą gyvenimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai procesiniais sprendimais netenkino bankroto administratoriaus prašymo panaikinti kreditorių reikalavimą papildyti bankrutuojančių fizinių asmenų mokumo atkūrimo vykdymo ataskaitą, pateikiant duomenis apie šių fizinių asmenų gautas pajamas, patirtas išlaidas ir kitų įsipareigojimų vykdymą.

Kasacinis teismas nurodė, kad fizinio asmens bankroto proceso tikslas yra atkurti fizinio asmens mokumą ir bankroto administratoriui bei kreditoriams padedant, kontroliuojant fizinių asmenų turto ir finansinių srautų valdymą išugdyti jų didesnę finansinę atsakomybę už prisiimamus finansinius įsipareigojimus. Fizinio asmens bankrotas nėra priemonė fiziniam asmeniui išvengti skolos mokėjimo. Be to, preziumuojama, kad fizinio asmens bankroto proceso metu fizinis asmuo elgiasi sąžiningai ir tinkamai vykdo nustatytas pareigas. Fiziniai asmenys savo bankroto proceso metu turi dėti maksimaliais pastangas užsitikrinti didesnių pajamų gavimą, kad susidarytų kaip galima didesnis pajamų ir išlaidų skirtumas, leidžiantis tenkinti kreditorių reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, mokumo atkūrimo vykdymo ataskaitoje turi aiškiai atsispindėti, kaip bankrutuojantys fiziniai asmenys šias pareigas vykdė. Pažymėtina, kad fizinis asmuo, inicijuodamas bankroto bylos sau iškėlimą, sutinka, jog viešojo teisė ribos jo privatą gyvenimą. Kasacinis teismas konstatavo, kad pareiga pagrįsti gaunamas pajamas ir patiriamas išlaidas išlieka ne tik tvirtinant mokumo atkūrimo planą, bet ir jo vykdymo metu. Tais atvejais, kai bankroto administratoriaus pateikta mokumo atkūrimo plano vykdymo ataskaita yra neišsami, kreditoriai turi teisę reikalauti bankroto administratoriaus pateikti papildomą informaciją apie mokumo atkūrimo plane nustatytas aplinkybes, pavyzdžiui, kaip bankrutuojantys asmenys ieškojosi darbo, kur, kiek valandų ir už kiek jie dirbo. Kasdienės išlaidos, nepriklausomai nuo to, kokios buvo patvirtintos mokumo atkūrimo plane, gali kisti, todėl kreditoriai turi teisę žinoti, kad, pavyzdžiui, gyvenamųjų patalpų nuomai, transporto išlaidoms, ryšio priemonėms, maistui, nepilnamečio sūnaus priežiūrai ir buvo išleista tiek, kiek planuota, ir nesusidarė galimai didesnis pajamų ir išlaidų skirtumas, leidžiantis patenkinti didesnę kreditorių skolos dalį.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad bankroto administratorius, teikiantis neišsamią informaciją apie bankroto bylos eigą, netinkamai vykdo jam priskirtas pareigas, o toks neveikimas negali būti pateisintas neva ginama bankrutuojančių asmenų teise į privatą gyvenimą. Konstatuodamas, kad bankroto administratorius, kreipdamasis į teismą dėl bankrutuojančių fizinių asmenų galimo privataus gyvenimo pažeidimo, peržengė savo įgaliojimų ribas, nes privataus gyvenimo gynimas yra bankrutuojančio asmens teisė ir nepatenka į bankroto administratoriaus veiklos sritį, kasacinis teismas sprendė, kad bylą nagrinėję teismai priėmė pagrįstus procesinius sprendimus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-190-706/2015

Dėl atsisakymo iškelti bankroto bylą fiziniam asmeniui

Apžvelgiamoje byloje pareiškėjas prašė iškelti jam fizinio asmens bankroto bylą. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai, konstatavę pareiškėjo nesąžiningumą, prašymą atmetė.

Pagal Fizinio asmens bankroto įstatymo (toliau – ir FABĮ) 5 straipsnio 8 dalies 2 punktą teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu paaiškėja, kad fizinis asmuo per paskutinius 3 metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo tapo nemokus dėl CK 6.67 straipsnyje nurodytų sudarytų sandorių, pažeidžiančių kreditorių teises, neprivalėdamas sudaryti šių sandorių, ar kitokių veiksmų, kurie CK nustatyta tvarka laikomi nesąžiningais. Kasacinio teismo praktikoje yra nurodyta, kad, teismui sprendžiant dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, pareiškėjo sąžiningumas vertintinas dviem aspektais: ar fizinis asmuo tapo nemokus elgdamasis sąžiningai; taip pat vertintina ir tai, ar skolininkas, kreipdamasis dėl bankroto bylos iškėlimo, sąžiningai pateikė visą informaciją, aktualią keliant bankroto bylą. Pareiškėjo nesąžiningas elgesys kreipiantis į teismą gali pasireikšti tuo, kad jis pateikia tikrovės neatitinkančias žinias apie savo mokumą (tiek įsipareigojimų dydį, tiek turtą), jas nublėpdamas ar iškreipdamas, neatskleidžia informacijos apie egzistuojančias FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje nurodytas sąlygas ir pan. Kasacinis teismas pažymėjo, kad, nagrinėjant bankroto bylos iškėlimo klausimą, išvada dėl fizinio asmens nemokumo turi būti konkreči, motyvuota, paremta faktinėmis byloje nustatytais aplinkybėmis; neteisingos informacijos apie įsiskolinimų dydį (fiktyvių sutarčių) pateikimas gali lemti atsisakymą kelti bankroto bylą tiek mokumo, tiek sąžiningumo aspektu, tačiau tokios aplinkybės turi būti patikimai nustatytos ir pagrįstos įrodymais, o ne prielaidomis. Duomenys apie skolintų lėšų panaudojimą gali būti reikšmingi, sprendžiant dėl asmens, siekiančio bankroto procedūros, sąžiningumo, ypač kai paskolos sutarčių sudaroma daug ir skolinamasi didelės sumos, tačiau tokių duomenų nepateikimas ar neišsamus pateikimas kartu su prašymu kelti bankroto bylą savaime nėra pagrindas konstatuoti pareiškėjo nesąžiningumą, lėmusį nemokumą. Kasacinis teismas darė išvadą, kad bylą nagrinėję teismai, spręsdami dėl pareiškėjo nesąžiningumo, fragmentiškai nurodė atskirus jo veiksmus, galėjusius turėti tam tikros įtakos jo mokumui, tačiau išsamiai ir nuosekliai nevertino reikšmingų aplinkybių visumos ir nenustatė, kokios priežastys lėmė pareiškėjo nemokumą: neatidus elgesys, netinkamas vartojimo galimybių įvertinimas, rizikingas investavimas ar pinigų skolinimasis, neketinant jų grąžinti, ar kitoks itin nerūpestingas elgesys, sąmoningas ir kryptingas siekis bloginti savo finansinę padėtį, taip išvengiant atsiskaitymo su kreditoriais. Teismai taip pat nenustatinėjo priežastinio ryšio tarp nesąžiningu pripažinto pareiškėjo elgesio (veiksmų) ir nemokumo, netaikė ribojančio 3 metų termino. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas perdavė bylą nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-242-248/2015

Intelektinė nuosavybė

Dėl spalvų (spalvų derinio) registravimo kaip prekių ženklo

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl spalvų derinio registravimo kaip atskiro prekių ženklo. Ieškovas prašė įregistruoti geltonos ir mėlynos spalvų derinį tarptautinės prekių ir paslaugų klasifikacijos ženklu registruoti (Nicos klasifikacija) 35 klasės paslaugoms „dėvėtų drabužių, kitų tekstilės gaminių, avalynės, galanterijos gaminių, bižuterijos sukaupimas (išskyrus vežimą) kitiems, teikiantis pirkėjams galimybę patogiai apžiūrėti ir įsigyti tų prekių“. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai procesiniais sprendimais ieškinį atmetė.

Prekių ženklų registravimo taisyklių ZR/03/2004, patvirtintų Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 2004 m. balandžio 30 d. įsakymu Nr. 3R-37 (taisyklių redakcija, galiojusi nuo 2004 m. birželio 25 d. iki 2013 m. sausio 1 d., t. y. ginčo prekių ženklo paraiškos padavimo metu), 120 punkte įtvirtinta, kad nagrinėjant žymenį, kurį sudaro vien tik spalva ar spalvų derinys, svarbu nustatyti ženklo (spalvos) ir prekių, kurioms jis yra skirtas žymėti, ryšį. Nustatinėjant, ar toks žymuo turi skiriamųjų požymių prekėms, kurioms žymėti jis

registruojamas, turi būti įvertinami tokio ženklo naudojimą ir nusistovėjimą rinkoje patvirtinantys įrodymai. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktikoje yra išaiškinta, kad norint atsakyti į klausimą, ar pagal šią nuostatą spalvos ar spalvų kombinacijos leidžia atskirti vienos įmonės prekes ir paslaugas nuo kitų įmonių prekių ar paslaugų, reikia įvertinti, ar šios spalvos arba spalvų kombinacijos gali suteikti tikslios informacijos, ypač susijusios su prekės ar paslaugos kilme. Nors spalvos gali perteikti tam tikras idėjas ir sukelti jausmus, tačiau dėl savo prigimties jos nelabai gali suteikti tikslios informacijos. Juo labiau kad dėl patrauklumo jos yra įprastai ir plačiai naudojamos prekių ir paslaugų reklamoje bei prekyboje, nieko tikslaus nepranešdamos. Išskyrus ypatingas aplinkybes, spalvos *ab initio* neturi skiriamąjį požymį, bet naudojamos atitinkamų prekių ar paslaugų atžvilgiu gali jį įgyti. Kasacinis teismas nurodė, kad šios bylos atveju svarbu buvo išsiaiškinti, ar prašomas registruoti spalvų derinys iš esmės padeda atskirti ieškovo teikiamas paslaugas nuo kitų panašių paslaugų ir ar vartotojai atpažįsta šias paslaugas, kaip tam tikrą specifinę paslaugų grupę būtent dėl naudojamo atitinkamo spalvų derinio. Bylą nagrinėję teismai įvertino faktines bylos aplinkybes, susijusias su pareikštu registruoti prekių ženklu, jo naudojimu ir naudojimo apimtimi, atpažįstamumu visuomenėje, įvertino paties ieškovo pateiktą atliktą reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą, ir sprendė, kad ieškovo pateikti įrodymai nesudaro pagrindo daryti išvadą, kad ieškovo pareikštas registruoti prekių ženklas (geltonos ir mėlynos spalvų derinys) turi skiriamąjį požymį ir gali būti registruojamas kaip prekių ženklas 35 klasės paslaugoms „dėvėtų drabužių, kitų tekstilės gaminių, avalynės, galanterijos gaminių, bižuterijos sukaupimas (išskyrus vežimą) kitiems, teikiantis pirkėjams galimybę patogiai apžiūrėti ir įsigyti tų prekių“ (kurioms žymėti jis buvo pareikštas registruoti). Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas sprendė, kad teismai pagrįstai atmetė ieškinį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-240-469/2015